

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Karoliina Huuskonen

”Tapoja vinkata on yhtä monta kuin vinkkareitakin.”

Alakoululaisten kirjavinkkauksen tavat ja kehityssuunnat

Opinnäytetyö

Syksy 2024

Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalveluala

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Tutkinto-ohjelma: Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalveluala

Tekijä: Karoliina Huuskonen

Työn nimi alaotsikoineen: ”Tapoja vinkata on yhtä monta kuin vinkkareitakin”: Alakoululaisten kirjavinkkauksen tavat ja kehityssuunnat.

Ohjaaja: Sari Mäkinen-Laitila

Vuosi: 2024

Sivumäärä: 51

Liitteiden lukumäärä: 1

Tämän työn tavoitteena on tutkia vinkkareiden näkökulmasta alakoululaisten kirjavinkkausta. Toiveena on selvittää, mitä välineitä ja elementtejä vinkkarit käyttävät alakoululaisten vinkkauksissa ja mitä he pitävät toimivimpina. Lisäksi tavoitteena on selvittää vinkkareiden näkökulmasta, mitä muutoksia ja kehityssuuntia he toivovat näkevänsä tulevaisuudessa. Teoriaosuudessa esitellään lukemisen monia muotoja ja keinoja, joilla lapsia voidaan innostaa lukemaan. Kirjavinkkauksen teoriassa keskitytään menetelmiin ja välineisiin, joilla voidaan tehdä kirjoista ja lukemisesta kiinnostavia alakoululaisille vinkkauksissa. Käydään lävitse lyhyesti, miten kirjavinkkausta toteutetaan. Lisäksi tarkastellaan kirjastojen ja koulujen välistä yhteistyötä kirjavinkkauksien järjestämisessä.

Tutkimukseen tarvittavat tiedot kerättiin kyselytutkimuksella ja tutkimuksessa hyödynnettiin kvantitatiivista tutkimusotetta. Kyselytutkimus tuotettiin Webropol-järjestelmällä ja kyselyyn vastasi yhteensä 93 kirjavinkkausta tekevää henkilöä eri puolelta Suomea. Kyselyssä tiedusteltiin, mitkä kirjavinkkauksen keinot ja välineet olivat yleisimpiä, ja tarkasteltiin vastaajien kokemuksia vinkkauksen haasteista ja kehitystarpeista. Huomioitiin se, miten vinkkarit näkivät kirjavinkkauksen tulevaisuuden ja millaisia resursseja he toivoivat lisää vinkkauksen tueksi.

Tulokset osoittivat, että kirjavinkkaus on vakiintunut käytäntö monissa kirjastoissa ja kirjavinkkauksissa käytettävät välineet ja elementit vaihtelevat. Vuorovaikutus ja osallistaminen nähtiin keskeisenä onnistuneen vinkkauksen elementtinä, ja vinkkareiden esiintymistaidot ja innostus voivat tehdä esityksistä mieleenpainuvia. Toimiva kouluyhteistyö on tärkeä tekijä kirjavinkkauksen pitkäaikaisessa onnistumisessa. Yhteistyö voi helpottaa vinkkauksien suunnittelua ja toteutusta sekä taata, että kirjavinkkaus tukee opetuksen tavoitteita.

¹ Asiasanat: kirjavinkkaus, kyselytutkimus, alakoululaiset

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Degree programme: Bachelor of Business Administration, Library and Information

Services

Author: Karoliina Huuskonen

Title of thesis: "There are as many ways to do booktalking as there are booktalkers": Methods and trends in booktalking for primary school children

Supervisor: Sari Mäkinen-Laitila

Year: 2024

Number of pages: 51

Number of appendices: 1

The goal of this thesis is to study from the point of booktalkers of primary school students. The aim is to find out what tools and elements the booktalkers use with primary school students, and what they think works the best. In addition, the goal is to find out from the perspective of the booktalkers what changes and trends they hope to see in the future. The theoretical part deals with the many forms of reading and the ways in which children can be inspired to read. The theory of booktalking focuses on methods and tools to make books and reading interesting for primary school children. Briefly going over how booktalkers implements booktalks. In addition, cooperation between libraries and schools in organizing booktalks.

The data necessary for the study of this thesis was obtained through survey research and the research utilized a quantitative approach. The survey was produced using the Webropol-tool and total of 93 booktalkers all over Finland participated in the survey. The survey explored the most common methods and tools used in booktalking and examined the respondents' experiences regarding the challenges and development of needs of these activities. It also highlighted how the respondents envisioned the future of booktalking and what additional resources they hoped for to better support these efforts.

The results indicate that booktalking is an established practice in many libraries, with a variety of tools and elements used. Interaction and inclusivity were identified as key elements of successful recommendation, while the performance skills and enthusiasm of the booktalkers contributed to making the sessions memorable. Effective collaboration with schools was highlighted as a crucial factor for the long-term success of book recommendations, as it supports planning and implementation and align the recommendations with educational objectives.

¹ Keywords: booktalk, survey research, primary school students

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuvio- ja taulukkoluetelo	5
1 JOHDANTO	6
2 LUKEMISEN MONET MUODOT	8
2.1 Lukutottumukset ja yhteisöllisyyden voima	8
2.2 Lukemaan innostaminen	10
3 KIRJAVINKKAUS	12
3.1 Kirjavinkkauksen ydin.....	12
3.2 Miten elävöittää kirjavinkkausta?.....	13
3.3 Kirjavinkkauksen toteuttaminen.....	15
4 KIRJAVINKKAUS JA KOULUYHTEISTYÖ	17
5 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	19
5.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset	19
5.2 Tutkimusmenetelmät.....	19
5.3 Tutkimuksen toteutus	20
6 TUTKIMUSTULOKSET	23
6.1 Taustakysymykset.....	23
6.2 Vuorovaikutus ja menetelmät	26
6.3 Lukutottumukset.....	31
6.4 Kehityssuunnat	33
7 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	38
7.1 Mitä välineitä ja elementtejä vinkkarit hyödyntävät?	39
7.2 Kirjavinkkauksen kehityssuunnat vinkkareiden näkökulmasta	41
8 POHDINTA	46
LÄHTEET	48
LIITTEET	51

Kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Maakunnat, jossa vastaajat työskentelevät.	23
Kuvio 2. Vastanneiden kirjavinkkauskokemus vuosina.	24
Kuvio 3. Vastanneiden vinkkausten määrä lukuvuodessa.	24
Kuvio 4. Vastanneiden vinkkausluokat, joille vinkkausta pitävät.	25
Kuvio 5. Vastanneiden hyödyntämät vinkkausvälineet ja -elementit.	27
Kuvio 6. Vastanneiden arviot kirjavinkkauksesta koskevista väittämistä.	33
Kuvio 7. Vastanneiden toivomat resurssit kirjavinkkaukseen.	35
Taulukko 1. Vastaajien vinkkausluokat ja yhteistyösopimuksissa näkyvät luokat.	26

1 JOHDANTO

Kirjavinkkaus on yksi kirjastojen suosituimmista palveluista lapsille ja nuorille. Kirjavinkkaus on lukemaan innostamista, jonka tavoitteena on välittää oma lukukokemus ja kirjan tarjoama elämys kuulijalle niin, että kuulija innostuu tarttumaan kirjaan itse (Mäkelä, 2015, s. 57). Kirjavinkkaus toimii tärkeänä väylänä herättää kiinnostus lukemiseen ja esitellä kirjoja, jotka voivat innostaa kuulijoita kirjallisuuden pariin. Vaikka kirjavinkkausta voidaan suunnata kaikenikäisille, sen pääasiallisena kohderyhmänä ovat usein lapset ja nuoret. Tässä opinnäytetyössä keskitytäänkin alakoululaisten kirjavinkkaukseen vinkkareiden näkökulmasta.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen kirjavinkkauksen välineitä ja elementtejä, joita vinkkarit käyttävät tehdäkseen vinkkauksesta kiinnostavia alakoululaisille, sekä sitä, mitä kehityssuuntia vinkkarit näkevät vinkkaukseen. Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat: ”Mitä keinoja vinkkarit käyttävät tehdäkseen kirjavinkkauksesta kiinnostavan alakoululaisille?” ja ”Mihin suuntaan kirjavinkkarit näkevät alakoululaisten kirjavinkkauksen kehittyvän tulevaisuudessa?”

Kiinnostus aihetta kohtaan syntyi työharjoitteluni aikana, kun pääsin suunnittelemaan ja toteuttamaan neljä kirjavinkkausta alakoulun 5.- ja 6.-luokkalaisille. Ensimmäisten vinkkauskerrojen jälkeen huomasin, kuinka tärkeää on miettiä etukäteen, millä tavoin esittää kirjat niin, että ne herättävät oppilaiden mielenkiinnon. Tämä kokemus nosti esiin myös tarpeen kehittää omaa osaamistani vinkkausmenetelmistä ja -välineistä, sillä kirjavinkkauksessa ei ole vain yhtä oikeaa tapaa tehdä asioita. Olin aluksi epävarma siitä, miten yhdistää ja hyödyntää uusia ja perinteisiä välineitä niin, että niistä syntyy kiinnostava kokonaisuus. Tämä herätti minussa halun syventää ymmärrystäni kirjavinkkauksen eri keinoista ja välineistä.

Lukutaito on kriittisessä roolissa lasten oppimisen ja tulevaisuuden kannalta. Vuoden 2018 PISA-arvioinnissa pääalueena oli lukutaito. Tulosten mukaan kansainvälisesti suomalaisnuorten lukutaito on yhä erinomaisella tasolla (Leino ym., 2019, s. 20). Huolestuttavaa tuloksissa oli vastahakoisten lukijoiden määrän lisääntyminen Suomessa ja niiden osuus, jotka lukevat vain pakosta (mts. 85). Lukemisen ilon herättämisen kuvaillaan olevan yksi tärkeimmistä tavoitteista tulevaisuudessa Suomessa (mts. 127).

Kansainvälisessä lasten lukutaitotutkimuksessa eli PIRLS-tutkimuksessa (Progress in International Reading Literacy Study) tarkastellaan alakouluikäisten, pääasiassa

neljäsluokkalaisten, lukutaidon tasoa ja osaamiseen yhteydessä olevia tekijöitä eri maissa. Viimeisimmän kansainvälisen PIRLS-arvioinnin tulokset osoittavat huolestuttavan kehityksen suomalaisoppilaiden lukutaidossa, joka on heikentynyt viime vuosien aikana (Leino ym., 2023, s. 20). Vaikka Suomen oppilaat sijoittuvat edelleen kansainvälisessä vertailussa kärkimaiden joukkoon, lukutaidon lasku herättää kysymyksiä lukemisen tukemisen tarpeesta. Lukutaitoarvioinneissa on jo pitkään havaittu sukupuoliero tyttöjen hyväksi, ja tämä ero on ollut Suomessa näkyvillä. Vuoden 2021 PIRLS-arviointi vahvisti, että suomalaiset tytöt suoriutuvat edelleen huomattavasti poikia paremmin lukutaidossa (mts. 23). Lisäksi arvioinnit ovat paljastaneet, että hyvien lukijoiden määrä on vähentynyt samalla kun heikkojen lukijoiden määrä on kasvanut merkittävästi (mts. 26–27). Lukutaidon laskun vuoksi kirjavinkkareilla on entistä tärkeämpi tehtävä innostaa ja motivoida lapsia lukemaan. On mietittävä, miten vinkkaus voidaan tehdä houkuttelevaksi ja mielekkääksi kaikille oppilaille, erityisesti niille, joilla on haasteita lukemisessa. Samalla on tärkeää, että vinkkauksissa tarjotaan haasteita niille, jotka ovat vahvempia lukijoita, jotta heidän lukutaitonsa ja lukuharrastuksensa säilyisivät korkealla tasolla.

Kirjavinkkauksen toteutustavat voivat vaihdella merkittävästi eri kirjastoissa riippuen niiden resursseista, kuten henkilöstöstä, tiloista ja välineistä. Jossain kirjastoissa vinkkaus on hyvin vakiintunutta ja säännöllistä. Sen sijaan pienemmissä kirjastoissa, joissa resurssit ovat rajallisia, vinkkauksia saatetaan järjestää vain pyynnöstä ja niiden määrä voi olla vähäisempää. Kirjavinkkaus on keskeinen osa kirjastojen ja koulujen yhteistyötä, ja alakoululaisten kirjavinkkaus toteutetaan useimmiten juuri koulujen kanssa. Vakiintunut yhteistyö koulujen kanssa mahdollistaa säännölliset kirjavinkkaustilaisuudet ja auttaa integroimaan lukemisen tukemisen osaksi koulupäivää, mutta toisaalta myös kirjaston resurssit voivat vaikuttaa siihen, kuinka kattavaa tämä yhteistyö voi olla.

2 LUKEMISEN MONET MUODOT

2.1 Lukutottumukset ja yhteisöllisyyden voima

Lukukeskuksen (2024) 10 faktaa lukemisesta 2024 -katsauksen (2024) mukaan lapsen lukutaito paranee huomattavasti, kun vanhemmat lukevat lapsilleen säännöllisesti ja lukemiseen suhtaudutaan positiivisesti. Jos lukeminen aloitetaan jo varhain koulun alussa, se ennustaa hyviä tuloksia lukusujuvuudessa ja luetun ymmärtämisessä peruskoulun loppuun mennessä. Katsauksessa tuotiin esille, että kaunokirjallisuuden lukeminen on erityisen tärkeää lukutaidon kehitykselle. Myös muiden pitkien ja yhtenäisten tekstien, kuten sarjakuvien ja lehtiartikkelien, lukeminen on hyödyllistä ja tukee näiden taitojen kehitystä. Kirjallisuuden arvostus tarkoittaa kunnioituksen osoittamista monenlaisia kirjallisuuden muotoja kohtaan (Aerila & Kauppinen, 2019a, s. 13–14). Tekstit voivat muodostaa verkostoja ja toimia toistensa jatkeina: esimerkiksi kirjan pohjalta tehty elokuva voi innostaa tutustumaan alkuperäiseen teokseen.

La Rosa (2023b, s. 5) korostaa, että nuorten lukutottumuksissa on tärkeää huomioida digitaalisten alustojen rooli, sillä nykyinen sukupolvi kasvaa teknologian ympäröimänä. Kirjat eivät enää rajoitu vain painettuun muotoon, vaan ne ovat yhä useammin saatavilla digitaalisesti, esimerkiksi älypuhelimella. Nuoret eivät välttämättä lue perinteiseen tapaan, vaan saattavat kuunnella äänikirjoja tai osallistua interaktiivisiin tarinakokemuksiin, joissa he voivat olla paitsi katsojia myös keskustelijoita tai jopa tarinan kirjoittajia. Aerila ja Kauppinen (2019b, s. 51–52) toteavat, että lukemista voi rikastuttaa tekemällä siitä toiminnallista ja parhaimmillaan tämä tulee esiin, kun lukeminen tapahtuu yhdessä ryhmän tai parin kanssa. Lisäksi lapsille ja nuorille voi myös valita kirjoja, jotka sisältävät toiminnallisuutta, kuten kirjat, jotka sisältävät kuvia tai muuta materiaalia. Lukemaan kannustamisessa voidaan hyödyntää kirjan aihepiirin mielenkiintoisuutta. Mitä tutumpi tai kiinnostavampi aihe on lukijalle, sitä helpommin se voi houkutella tarttumaan kirjaan. Kun lapsi tai nuori tunnistaa teeman, joka liittyy hänen omiin kokemuksiinsa, harrastuksiinsa tai mieltymyksiinsä, lukeminen tuntuu mielekkäämmältä.

Nykyteknologian tarjoamat mahdollisuudet monipuolistavat erilaisia kirjamuotoja, ja niitä voidaan mukauttaa tilanteen ja käyttäjien tarpeiden mukaan, mikä tekee lukemisesta entistä vuorovaikutteisempaa ja elämyksellisempää. Lasten ja nuorten moninaiset lukutottumukset on hyvä ottaa huomioon, kun kirjallisuutta lähdetään suosittelemaan.

Lukeminen on perinteisesti mielletty henkilökohtaiseksi aktiviteetiksi, jossa korostuvat henkilön kyky ymmärtää ja tulkita tekstiä (Herkman & Vainikka, 2012, s. 35–36). Tämän lisäksi lukeminen kuitenkin kietoutuu erilaisiin viestinnän ja vuorovaikutuksen muotoihin sekä sosiaalisiin käytäntöihin. Aerilan ja Kauppisen (2024, s. 16–17) mukaan lukeminen voi vahvistaa yhteisöllisyyden tunnetta ja rakentaa merkityksellisiä yhteisöjä. Yhteisöllisellä lukemisella tarkoitetaan ryhmää, jossa lukukokemus jaetaan ja yhteisöt tukevat yksilön lukijuutta. Lasten ja nuorten yhteisöllisen lukemisen tukeminen luo tilaisuuksia oppia sekä tarinoista että toisilta lukijoilta. Aerilan ja Kauppisen (2019b, s. 63) mukaan jokainen suhtautuu lukemaansa eri tavalla ja lukijaidentiteetti kehittyy oman lukukokemuksen lisäksi sen jakamisesta. Aerila ja Kauppinen (2019a, s. 13–14) kertovat, että lukijayhteisöjä syntyy, kun lukemiseen sitoudutaan yhteisössä, kuten luokassa, ja tarjotaan mahdollisuuksia lukea ja keskustella luetusta.

Lukuklaani-hankkeen koordinaattorina toiminut Lotta-Sofia Aaltonen (2020, s. 7–8) kertoo yhteisöllisen lukemisen tukevan heikompia lukijoita sekä niitä oppilaita, joilta puuttuu lukumotivaatio, kun erilaiset lukijat pääsevät jakamaan lukukokemuksiaan. Aerilan ja Kauppisen (2024, s. 18–19) mukaan lukijayhteisöissä lukemisen määrää voidaan lisätä lisäämällä kirjojen saatavuutta ja lukuaikaa. Aaltonen (2020, s. 7–8) korostaa, että koulut kokevat tärkeäksi, että samaa kirja on saatavilla useita kappaleita. Tämä mahdollistaa kirjan lukemisen ryhminä ja kirjan käsittelyn kaikkien oppilaiden kesken. Kuitenkin tämä on haastavaa toteuttaa, koska kaikilla kouluilla ei ole saatavilla yhtä kirjaa koko luokalle. Hän (s. 4) korostaa kirjallisuuden saatavuuden ja monipuolisen valikoiman merkitystä kouluissa ja luokahuoneissa. Kynnys tarttua kirjallisuuteen on pienempi, kun kirjoja on esillä.

Aerila ym. (2020, s. 24–25) esittelevät Aerilan ja Kauppisen kehittämän yhteisölliseen lukemiseen ohjaavan MSM-mallin, joka tulee sanoista määrä, sopivuus ja mielekkyys. Malli pohjautuu ”lukemisen ja kirjatarjonnan määrän lisäämiseen, yksilöllisiin valintoihin ja monenlaisille lukijoille sopivaan kirjallisuuteen sekä mielekkäisiin lapsen aktiivisuutta ja ryhmätoimintaa edistäviin työtapoihin”. Mallin toimivuutta tukee se, että lukutilanteissa tuetaan lasten keskustelu-, yhteistyö- ja itsesäätelytaitoja. Vuorovaikutusta voidaan edistää esimerkiksi rooli- ja kysymyskorttien avulla, jotka tekevät lukukokemuksesta yhteisöllisen ja vuorovaikutteisen. Lisäksi draaman käyttö ja digitaaliset sovellukset rikastuttavat lukukokemusta ja lisäävät lukijoiden välistä yhteistyötä. Erilaiset työkalut, kuten kirjaliput, digitaalinen lukupäiväkirja ja yhteisesti tehdyt kirja-arvostelut, tukevat lukemisen seuranta ja ryhmädynamiikkaa. Näin

lukeminen muuttuu paitsi yksilölliseksi myös yhteisölliseksi prosessiksi, joka rikastuttaa koko lukijayhteisöä ja lukemisen monimuotoisuus kukoistaa.

2.2 Lukemaan innostaminen

Opetushallituksen Kansallinen lukutaitostrategia 2030 (2021, s. 30–34) korostaa, että lukemisen edistäminen on keskeistä jatkuvalla oppimiselle ja lukutaidon monipuolistamiselle. Vaikka lukemisen into voi syntyä omasta motivaatiosta, ulkopuolinen kannustus ja tuki voivat olla tarpeen lukuharrastuksen tai lukutaidon kehittämisessä. Tällaisia kannustuksen ja tuen lähteitä voivat olla esimerkiksi ystävät, vanhemmat, sukulaiset, roolimallit, harrastukset, opettajat ja kirjaston henkilökunta. Tarjoamalla monipuolisia tekstejä ja sopivan haastavaa kirjallisuutta autetaan jokaista löytämään itselleen kiinnostavaa luettavaa. Lukutaidon lisäksi asenteet ja lukutottumukset syntyvät ympäristön vuorovaikutuksesta läpi elämän (La Rosa, 2023a, s. 93–94). Asenne lukemista kohtaa on tärkeässä asemassa, koska jos läheiset, kuten vanhemmat ja kaverit, tukevat lukemista, auttaa se muodostamaan lukuintoa ja positiivista asennetta lukemista kohtaan.

Lukeminen on taito, joka kehittyy harjoituksen myötä (Aerila & Kauppinen, 2019b, s. 14). On tärkeää aloittaa lukeminen sopivan haastavista teksteistä, jotta lukeminen tuntuu palkitsevalta ja herättää innostusta. Vaarana on, että lapsille ja nuorille tarjotaan haastavia tekstejä, jotka auttavat hyviä lukijoita kehittymään entisestään, mutta heikoimmat lukijat voivat kokea nämä tekstit liian vaikeiksi (mts. 50). Siksi on tärkeää tehdä huolellisia kirjavalintoja ja lisätä lukemiseen aktiviteetteja sekä kotona että koulussa, jotta lukemisesta tulisi mielekästä. Positiiviset lukukokemukset kannustavat lasta jatkamaan lukemista (mt.). Lukuharrastuksen muuttamisen kannalta on tärkeää lapselle lukemisen säännöllisyys (Heikkilä-Halttunen, 2015, s. 201). Kun lapsen lukunopeus ja sujuvuus on hyvällä tasolla, lukuharrastuksesta tulee itsenäisempää ja oma-aloitteisempaa (mts. 180). Lukemaan innostuminen vaatii siis hyviä pohjataitoja, kuten sujuvaa teknistä lukutaitoa, sillä ilman sitä lukeminen ei tuota iloa eikä siihen ryhdytä vapaaehtoisesti.

Opetushallituksen Kansallinen lukutaitostrategia 2030 (2021, s.18) on määrittänyt kolme suuntaviivaa, joiden avulla on tarkoitus rakentaa Suomesta maailman monilukutaitoisin maa vuoteen 2030 mennessä. Suuntaviivojen tavoitteena on edistää ja vahvistaa lukemisen kultuuria pitkäjänteisesti ja johdonmukaisesti kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla.

Lukutaitostrategian kolme suuntaviivaa ovat lukutaitotyön rakenteiden luominen ja vahvistaminen, lukutaito-osaamisen vahvistaminen sekä lukemaan innostaminen ja lukutaidon monipuolistaminen. Lukutaitostrategian (s. 20–23) mukaan lukutaitotyö kattaa kaikki toimet, joilla pyritään edistämään lukutaitoa, ja se kuuluu useiden eri organisaatioiden ja lukutaitoon erikoistuneiden ammattilaisten vastuulle. Strategian kolmannen suuntaviivan (s. 31–33) tavoitteena on innostaa lukemaan ja monipuolistaa lukutaitoa. Tavoitteena on tuoda näkyviin monipuolista kirjallisuutta läpi elämän sekä tukea yhteisiä lukuhetkiä yhteistyössä mm. peruskoulun ja kirjaston kanssa. Yksi kirjavinkkauksen keskeisistä tehtävistä onkin lukemaan innostaminen.

Kirjallisuuden opetus perustuu opetussuunnitelmaan, ja eri luokkatasoilla pyritään syventämään ja laajentamaan tekstivalikoimaa (Aerila & Kauppinen, 2019b, s. 58–59). Kaikilla vuosiluokilla tavoitteena on ohjata lukuharrastuksen pariin ja innostaa lukemiseen. Lakka ja Pietilä (2023, s. 46–51) vertailivat, kuinka perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa mainitaan oppilaiden kiinnostuksen ja innostamisen merkitys äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineissa. Nykyisessä vuoden 2014 opetussuunnitelmassa korostetaan erityisesti sitä, miten oppilaat saadaan innostumaan ja kiinnostumaan äidinkielestä ja kirjallisuudesta, erityisesti lukemisen osalta. Opetussuunnitelma painottaa, että opettajien tehtävänä on herättää oppilaiden kiinnostus ja myönteinen suhtautuminen lukemiseen, sillä kiinnostuksen ja oikean asenteen herättäminen on oppimisen perusta. Nykyisessä opetussuunnitelmassa oppilaiden kiinnostuminen ja opetuksen innostavuus nähdään tärkeämpänä kuin aiemmin. Tarjottu kiinnostuksen ja innostuksen ratkaisu perustuu ajatukseen, että oppimista ei tapahdu, jos kiinnostusta ja oikeanlaista asennetta ei synny. Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on herättää, vahvistaa ja laajentaa oppilaiden kiinnostusta sekä innostaa heitä. Kun oppilaat asennoituvat myönteisesti, koulu, kieli ja kirjallisuus muuttuvat heille merkityksellisiksi. Kiinnostaminen toimii sekä tavoitteena että keinona, jonka kautta oppiminen tapahtuu ja jonka avulla voidaan arvioida kertyneitä tietoja ja taitoja. Aerilan ja Kauppisen (2019a, s. 13–14) mukaan opettajilla onkin tärkeä asema saada kirjoista osa toiminnan keskiötä. Monipuolinen tuki kasvattajilta edistää lapsen lukemista ja auttaa kehittämään lukuharrastusta. Opettajat voivat osoittaa kirjojen arvon pitämällä ne näkyvillä luokassa ja keskustelemalla niistä. Tämä auttaa luomaan lukijayhteisöjä, jotka innostavat oppilaita lukemaan.

3 KIRJAVINKKAUS

Kirjavinkkaus sai alkunsa Yhdysvalloissa 1950-luvulla ja se saapui Ruotsin kautta Suomeen 1970-luvulla (Heikkilä-Halttunen, 2015, s. 197). Vuosien mittaan siitä on tullut olennainen osa kirjastonhoitajien työtä kirjastoissa, ja se on vakiinnuttanut asemansa tärkeänä osana lukemisen innostamista ja lukutaidon edistämistä. Kirjavinkkaus on myös tiivistynyt osaksi koulun ja kirjaston yhteistyötä. Vuonna 1995 julkaistu seinäjokelaisen Marja-Leena Mäkelän teos ”Kirja-vinkkarikirja” merkitsi käännekohtaa, sillä se lisäsi kirjavinkkauksen suosiota Suomen kirjastoissa. Mäkelän oppaan myötä kirjavinkkaus vakiintui ja levisi laajalti kirjastoissa ja termi ”kirjavinkkaus” otettiin yleisesti käyttöön Suomessa (Mäkelä, 2015, s. 20). Ennen tätä kirjavinkkausta kutsuttiin ruotsinkielisellä nimityksellä ”bokprat” ja englanninkielisellä nimellä ”booktalk”.

Mäkelän oppaan lisäksi kirjavinkkausta on myös Suomessa tutkittu. Sanojen sinfoniaa -hanke (Aerila ym., 2022) oli Opetushallituksen rahoittama ja Lukuliikkeen Lukeva kunta -verkostoon kuuluva hanke Lounais-Suomessa, jossa selvitettiin kirjavinkkaustoimintaa eri näkökulmista pitäen sisällään vinkkareiden, opettajien ja oppilaiden kokemuksia ja mielipiteitä. Tutkimuksessa tuli esille, että vinkkarit sekä opettajat pitivät tärkeänä, että vinkkauksissa otetaan huomioon myös heikot ja vastahakoiset lukijat. Opettajat nostivat kirjavinkkauksen positiiviseksi puoleksi sen, että he saavat lisää tietoa lasten- ja nuortenkirjallisuuden kentästä ja uudesta kirjallisuudesta. Schmidtin (2020, s. 476–478) tekemässä tutkimuksessa tutkittiin kolmea kirjavinkkausta Ruotsissa ja kirjastohenkilökunnan, opettajien ja oppilaiden näkemyksiä lukemisesta ja vinkkauksista. Tutkimuksessa (s. 479–485) tehdyissä haastatteluissa tuli esille, että vinkkarit painottivat lukemisen ilon jakamista, kun taas opettajat näkivät vinkkauksen keinona edistää lasten lukemista. Tutkimuksessa oppilaiden näkökulmasta tuli esille oppilaiden tietoisuus lukutaidon eri tasoista ja he kokivat, ettei lukeminen ole miellyttävää silloin, kun teksti on heille liian vaikeaa.

3.1 Kirjavinkkauksen ydin

Kirjavinkkauksen toteuttamista voidaan kuvailla monella tavalla. Cyr ja Gillespie (2006, s. 1) vertaavat kirjavinkkausta elokuvan traileriin, jossa annetaan maistiainen kirjan sisällöstä paljastamatta kirjan loppuratkaisua. Sen sijaan vinkkaajan tehtävä on herättää kuulijan kiinnostus ja uteliaisuus sopivasti, jotta he innostuvat lukemaan kirjan itsenäisesti. Mäkelän (2015, s. 59–60) kertoo, ettei kirjavinkkauksessa ole kyse kirja-arvostelusta tai juonen selostuksesta

kuulijoille, vaan vinkkauksessa kerrotaan kirjan toiminnasta, siihen liittyvistä henkilöistä sekä tapahtumamiljööstä. Vinkkari esittelee kirjan sellaisella tavalla, että kuulijat haluavat tietää lisää ja tarttuvat itse kirjaan. Vinkkauksen tavoitteena on herättää kuulijoiden mielenkiinto ja uteliaisuus, jolloin mahdollisesti syntyy lukuintoa (Heikkilä-Halttunen, 2015, s. 197). Lisäksi vinkkaustilanteen on mahdollista tarjota yhteisöllinen kokemus. Vinkkaajan tehtävä on luoda avoin ja kannustava ilmapiiri, jossa kuulijat tuntevat olonsa mukavaksi ja uskaltavat osallistua keskusteluun.

3.2 Miten elävöittää kirjavinkkausta?

Vinkkaukseen on muodostunut useita vinkkaustapoja ja -muotoja, jotka sopivat erilaisten yleisöjen tarpeisiin ja mieltymyksiin. Suomen kirjastoseuran (2021) mukaan vinkkausmenetelmät kehittyvät ajan mukana ja vinkkarin on pysyttävä ajan tasalla uusista vinkkaustavoista. Vinkkarin tulee ottaa huomioon kohderyhmä ja aineisto, kun valitsee vinkkaukseen sopivan tavan ja tekniikan.

Samun (2020, s. 146–147) mukaan diaesityksen lisäksi olisi hyvä, että kaikki kirjat ovat vinkkarin mukana, jotta niitä pystyy esittelemään kuulijoille. Hän painottaa myös, että erityisesti nuorten lasten kohdalla on tärkeää, että lapsi pääsee vinkkauksen yhteydessä tutkimaan ja selailemaan kirjoja itse. Lisäksi vinkkauksen aikana voi lukea kirjasta lyhyitä näytteitä, erityisesti sellaisia kohtia, jotka herättävät kiinnostusta ja koukuttavat kuulijat tarinan pariin.

Heikkilä-Halttusen (2015, s. 197) mukaan vinkkaus voi parhaimmillaan luoda yhteisöllisen kokemuksen. Keskustelun ja osallisuuden lisääminen vinkkauksen aikana ovat yksi keino, joilla vinkkari voi lisätä vuorovaikutusta vinkkaustilanteeseen. Ålanderin (2024, s. 194–195) mukaan kirjallisuuden keskustelussa aikuisella on tärkeä rooli, jotta lapsi kokee tulevansa kuuluksi ja nähdyksi. Samu (s. 147–148) toteaa, että vinkkauksen lopussa olisi hyvä varata aikaa keskustelulle ja kysymyksille. Mäkelä (2015, s. 102) kertoo kaverivinkkauksesta, jonka perustana on se, että lapset ja nuoret uskovat enemmän kaveria kuin aikuista, kun vinkataan kirjoja. Oman kaverin suositus saattaa olla uskottavampi kuin kirjavinkkarin.

Mäkelä (2015, s. 73) korostaa vinkkien monipuolisuuden merkitystä, sillä on tärkeää, että jokaiselle kuulijalle löytyy jotakin kiinnostavaa ja heidän erilaiset lukumieltymyksensä huomioidaan. Vinkkauksen voi myös suunnitella jonkin teeman ympärille (Cyr & Gillespie, 2006, s. 26). Etenkin tämä on hyödyllistä, jos tietää kohderyhmän olevan kiinnostunut tietystä

aiheesta ja rakentaa vinkkauksen tämän teeman ympärille. Vaarana kuitenkin tässä menetelmässä on se, että vinkkauksen teema ei välttämättä kiinnosta kaikkia. Mäkelä (2015, s. 74) tuo esille hyvän esimerkin, missä vaikeista aiheista, kuten koulukiusaamisesta, voidaan muodostaa kirjavinkkauspaketti luokalle.

Teknologian avulla vinkkaukseen on voitu lisätä uusia elementtejä, kuten visuaalisia ja audio-visuaalisia sisältöjä, jotka mahdollistavat monikanavaisen viestin välittämisen. Yhdistelmävinkkauksella tarkoitetaan vinkkausmenetelmiä, joissa kuulija saa tietoa useiden eri medioiden kautta samanaikaisesti. Yksi näistä menetelmistä on KuMuKi-vinkkaus, jossa vinkkaus on viety visuaalisempaan muotoon (Taarasti, 2011, 0:29). KuMuKi-vinkkaus tulee lyhenteistä kuva, musiikki ja kirja, ja nimensä mukaan vinkkauksessa hyödynnetään näitä elementtejä. Näiden on tarkoitus luoda yhdessä moniaistillinen tunnelma vinkattavasta kirjasta. Visuaalinen puoli ja musiikki tukevat vinkkarin esitystä ja antavat mahdollisuuden tehdä vinkkauksista persoonallisen (mt. 1:15).

Mäkelän (2015, s. 78–79) mukaan draamavinkkauksessa on kyse vinkkauksesta, jonka apuna käytetään erilaisia draaman ja teatterin keinoja vinkkauskokonaisuuden elävöittämiseksi. Draamavinkkauksessa vinkkarin on mahdollista eläytyä teoksen hahmoihin ja juoneen, jolloin kirjasta kerrotaan kirjan hahmojen ja tilanteiden kautta. Vinkkarit voivat hyödyntää rekvisiittaa sekä osallistavat kuulijoita mukaan vinkkaukseen. Helmisen (2024, s. 140) mukaan draamavinkkaus voi muodostua yksittäisistä kohtauksista tai pitää sisällään kokonaisen näytelmän, jonka avulla voidaan saada kuulijat eläytymään kirjan tarinaan. Tämän menetelmän tavoitteena on vedota erityisesti lukuhaluttomiin oppilaisiin sekä niihin oppilaisiin, joilla on vaikeuksia keskittyä perinteisiin kirjavinkkauksiin. Liukkosen (2019, s. 16) mukaan useat vinkkarit käyttävät hyödyksi rekvisiittaa tai kirjatrailereita vinkkauksessa. Liukkosen kirjoittamassa artikkelissa kirjavinkkari Pirkko Ilmanen kertoo toiminnallisten ja moniaistillisten menetelmien tehoavan hyvin vinkkauksissa.

Erialaisten vinkkausmuotojen olemassaolo on tärkeää, koska ne auttavat tuomaan tarinat eloon monipuolisilla tavoilla ja ottaa huomioon erilaiset lukijat. Aerilan ja Kauppisen (2024, s. 16–17) mukaan jokainen lukijayhteisö muodostuu yksilöistä, joilla on erilaiset tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Samalla tavalla voisi miettiä, että yksi vinkkausmuoto tai tapa vinkata ei välttämättä siis kiinnosta kaikkia.

3.3 Kirjavinkkauksen toteuttaminen

Suomen kirjastoseuran (2021) nuortenkirjastoryhmä julkaisi vuonna 2021 Kirjavinkkariyhdistyksen kanssa *Suosituksset kirjavinkkauksen järjestämiseksi yleisissä kirjastoissa*. Suositusten mukaan kirjavinkkausta suositellaan kaikille luokka-asteille ja peruskoululaisille tulisi tarjota oikeus vähintään yhteen kirjavinkkaukseen koulunsa aikana. Kirjavinkkaus ei kuitenkaan rajoitu vain peruskouluun, vaan sitä suositellaan myös toiselle asteelle, erityisryhmille ja aikuisille.

Kirjavinkkaukset pitävät sisällään siihen kuuluvan taustatyön. Taustatyöhön kuuluu vinkkaus-kirjoihin tutustumisen. Yksi vinkkauksen perussäännöistä kuuluukin: älä vinkkaa kirjaa, jota et ole itse lukenut. Mäkelä (2015, s. 58–59) kertoo, että kun löytää kirjan, jota suunnittelee vinkkaavansa, on hyvä aloittaa tekemällä siitä muistiinpanot. Hän (s. 63–64) huomauttaa, että pelkkä vinkkauksen suunnittelu ei riitä, vaan on tärkeää myös harjoitella vinkkaustilannetta. Esiintymisessä on tärkeää, että se on luontevaa ja ei muistiinpanoista ääneen lukemista, koska se vie uskottavuuden vinkkaustilanteesta.

Kirjastonhoitaja ja kirjavinkkari Sanna-Mari Samu (2020, s. 141–146) kertoo, että vinkkarin tärkeä ominaisuus on aineiston tuntemus ja sitä koskevan tiedon välittäminen yleisölle. Hän suosittelee, että vinkattavaksi kannattaa valita sellaista aineistoa, joka on itselle mieluista. Suomen kirjastoseura (2021) kuvailee kirjavinkkauksen olevan asiantuntijatyötä, joka vaatii vinkkarilta sisällön tuntemusta, esiintymistaitoja, ryhmien kohtaamisen taitoja sekä pedagogista lähestymistapaa. Tämän asiantuntijuuden ylläpitäminen edellyttää jatkuvaa uuden kirjallisuuden lukemista, mikä taas vaatii säännöllistä työaikaa. Lisäksi vinkkarilla kuluu aikaa valmisteluun ja sopivan kirjallisuuden valitsemiseen. Suositusten mukaan yhden kohderyhmän ajankohtaisen kirjallisuuden hallitseminen vaatii kuukausittain yhden työpäivän luku-aikaa. Ja jos taas vinkkarin täytyy rakentaa uusi vinkkaus tuntemattomasta aineistosta, siihen suositellaan kahden työpäivän luku-aikaa. Suosituksissa uuden vinkkauksen valmistelu suositellaan tehtäväksi neljän viikon aikana muiden työtehtävien ohella, kun taas tutusta aineistosta vinkkaaminen voi onnistua kahdessa viikossa.

On huomioitava, että tämä prosessi vaatii vinkkarilta henkilökohtaista kiinnostusta ja innostusta lasten ja nuorten kirjallisuutta kohtaan, koska vaikkakin Suomen kirjastoseuran suositukset ovat olemassa, ne ovat vain suosituksia eivätkä ne välttämättä toteudu kaikkialla kirjastoissa. Oppaassaan Mäkelä (2015, s. 53–54) tuo esille, että vinkkarin on usein käytettävä

omaa aikaansa tutustuakseen uusiin kirjoihin. Tämä vaatii hänen mukaansa henkilökohtaista kiinnostusta lasten ja nuorten kirjallisuutta kohtaan, sillä ilman sitä uutuuksien haltuun ottaminen ja vinkkauksien valmistelu voi käydä raskaaksi. Oman innostuksen lisäksi vinkkarin työ vaatii halua ja osaamista kertoa niistä muille.

4 KIRJAVINKKAUS JA KOULUYHTEISTYÖ

Yleisten kirjastojen tehtävänä on edistää lukemista ja kirjallisuutta (Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016). Tehtävät toteuttaakseen yleinen kirjasto toimii ja kehittää toimintaansa yhteistyössä mm. päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten kanssa (11 §). IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) (2018, s.12) kertoo lastenkirjastotyön suosituksissaan, että yleisillä kirjastoilla on erityinen vastuu tukea lasten lukutaidon kehittymistä ja varmistaa heidän pääsyään kirjoihin ja muihin tiedonlähteisiin. Lastenkirjastotyöntekijöiden vastuulla on rohkaista lukuharrastuksen pariin ja tarjota mahdollisuuksia jakaa lukukokemuksia toisten kanssa. Lastenkirjastotyön suositusten (s. 9) mukaan kirjaston henkilökunnan tulisi osata rakentaa kumppanuuksia eri ryhmien kanssa vastatakseen lasten tarpeisiin.

Esikoulut, päiväkodit ja muut oppilaitokset ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita lastenkirjastotyössä, ja kirjaston henkilökunnan tulisi tarjota ohjelmia, jotka tukevat näiden oppilaitosten tarpeita. Tällainen yhteistyö tuo merkittävää lisäarvoa, erityisesti lasten lukemisen edistämisessä. Kansallisen lukutaitostrategian 2030 (Opetushallitus, 2021, s. 34) Lukeva kunta -ohjelmaan on kirjattu ylös tavoitteita kunnille, joiden avulla kuntalaiset oppivat tunnistamaan lukutaidon merkityksen, vahvistamaan monilukutaitoaan ja kehittämään lukutaitoaan. Näidenkin toimenpide-ehdotuksista löytyy kohta, jossa suositellaan suunnitelmallista yhteistyötä kirjaston sekä esi- ja perusopetuksen että toisen asteen oppilaitosten välillä.

Aaltosen (2020, s. 5–6) mukaan toimiva yhteistyö koulun ja kirjaston välillä voi olla merkittävä voimavara. Suotuisten olosuhteiden lisäksi kirjaston ja koulun yhteistyö vaatii kirjastoammatilaisilta ja opettajilta vaivannäköä, aikaa ja huolellista suunnittelua. Haasteita toimivaan yhteistyöhön ja oppilaiden kirjaston käyttöön tuo esimerkiksi kirjaston kaukainen sijainti. Lasten ja nuorten erikoiskirjastonhoitajan ja vinkkarin Helmisen (2024, s. 137) mukaan kirjaston ja koulun yhteistyössä on tärkeää, että yhteistyö on sopeutettu opetussuunnitelmaan ja koulun tarpeisiin sekä resursseihin. Vaarana hän kuvailee yhteistyössä olevan sen, että se on vain jotain ylimääräistä kouluille. Toimiva yhteistyö vaatii molemminpuolista keskusteluyhteyttä ja tukea koulun ja kirjaston välillä.

Monissa kunnissa on solmittu virallisia koulun ja kirjaston välisiä yhteistyösopimuksia, jotka mahdollistavat selkeän rakenteen ja suunnitelman siitä, mille luokille tarjotaan mitään kirjaston palvelua. Yhteistyösopimuksissa on yleensä määritelty minimitaso, eli kuinka monta yhteistyömuotoa vähintään lukuvuoden aikana järjestetään ja mille luokille. Nämä

yhteistyösopimukset ovat tärkeitä välineitä yhteistyön syventämisessä ja kirjaston resurssien tehokkaassa kohdentamisessa koulujen tarpeiden mukaisesti. Ne mahdollistavat selkeän rakenteen ja suunnitelman siitä, miten kirjastopalveluita voidaan hyödyntää koulumaailmassa ja miten ne tukevat opetussuunnitelman tavoitteita ja oppilaiden oppimista. Se, mille luokille ja kuinka usein kirjavinkkausta tarjotaan saattaakin vaihdella kunnissa kouluyhteistyösopimusten ja resurssien mukaan. Esimerkiksi Tampereen (i.a.) yhteistyösuunnitelmassa lukuvuosina 2024–2025 kirjavinkkausta tarjotaan alakoulun 3. ja 5. luokille sekä yläkoulun 7. ja 8. luokille. Lisäksi Tampereen pääkirjasto Metsossa järjestetään 5.-luokkien musiikkivinkkaus. Toisena esimerkkinä on Espoon (i.a.) alakoululle suunniteltu KULPS-kirjastopolku, jossa kirjavinkkaus on merkitty 2.-, 3.–4.- ja 5.–6.-luokkalaisille.

Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoittaa Seinäjoen kaupunginkirjaston valtakunnallista erityistehtävää Erteä lasten ja nuorten lukemisen ja lukutaidon edistämiseksi kirjastossa. Seinäjoen Erte (i.a.) ja laaja yhteistahojen joukko, kuten perusasteen opettajat ja äidinkielen opettajien liiton edustajat, ovat suunnitelleet yhteistyön mallipohjat. Yhteistyön mallipohjat on suunniteltu varhaiskasvatukselle ja esiopetukselle, peruskoululle sekä toiselle asteelle. Erten yhteistyön mallipohjat ovat kaksiosaisia, joissa periaate-sopimusmallissa näkyy sopimuksen tavoitteet, vastuut, viestintä, kustannukset ja resurssit, kun taas yhteistyösuunnitelmasta löytyy eri luokka-asteiden tavoitteet ja sopivat yhteistyömuodot. Periaate-sopimusmallissa on myös määritelty minimitaso. Erten mallipohjia kunnat ja kirjastot voivat ottaa vapaasti käyttöönsä ja muokata niitä omien tarpeidensa mukaisesti ottaen huomioon paikalliset resurssit ja olosuhteet.

Inarin kirjaston (2024) lukutaitotyön Inarin-malli on esimerkki tavasta organisoida kirjaston lukutaitotyötä ja siihen liittyvää yhteistyötä. Malli esittelee Inarin kirjastotoimen laatiman luki-juuskasvatussuunnitelman, jota Inarin kirjasto ja sen yhteistyökumppanit toteuttavat yhdessä. Malli sisältää konkreettisia materiaaleja, suunnitelmia ja esimerkkejä käytännön toteutuksista. Mallissa kirjavinkkaus integroidaan osaksi oppilaiden lukutehtäviä: vinkkauksen jälkeen oppilaat lainaavat kirjan ja suorittavat lukukorttiin liittyvän tehtävän, joka tukee heidän lukutaitonsa kehittämistä. Malliin sisältyy hyödynnettäviä vinkkauspohjia, jotka on räätälöity eri luokka-asteille sekä kauno- että tietokirjallisuutta varten. Lisäksi mallin tarjoamat materiaalit ovat vapaasti saatavilla avointen oppimateriaalien kirjastossa, mikä mahdollistaa niiden laajemman hyödyntämisen kaikille opettajille ja kirjastoille. Tämä tekee yhteistyöstä joustavaa ja helpottaa materiaalien käyttöä eri paikkakunnilla.

5 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää, miten vinkkarit tekevät kirjavinkkauksesta kiinnostavaa alakoululaisille ja millaisia kehityssuuntia he ennakoivat vinkkauksiin tulevaisuudessa. Tutkimuskysymyksiksi muodostui:

1. Mitä keinoja vinkkarit käyttävät tehdäkseen kirjavinkkauksesta kiinnostavan alakoululaisille?
2. Mihin suuntaan kirjavinkkarit näkevät alakoululaisten kirjavinkkauksen kehittyvän tulevaisuudessa?

Kirjavinkkauksen onnistuminen alakoululaisille riippuu siitä, miten vinkkaajat pystyvät herättämään lasten kiinnostuksen ja sitoutumisen kirjallisuuteen. Pysin selvittämään, millaisia erilaisia keinoja ja välineitä kirjavinkkarit hyödyntävät vinkkausprosessissa, jotta se olisi houkuttelevaa ja mielekästä nuorille lukijoille. Tämä pitää sisällään myös sen, kuinka paljon vinkkarit lisäävät vuorovaikutusta vinkkaukseen ja millä tapaa. Kirjavinkkauksen kenttä on jatkuvassa muutoksessa, ja on tärkeää ymmärtää, miten alan ammattilaiset ennakoivat sen kehittyvän. Tähän kuuluu myös kirjavinkkauksen haasteiden selvittäminen, sillä niiden kautta voidaan ymmärtää, millaisia muutoksia tai parannuksia tarvitaan kirjavinkkauksien suunnittelussa ja pitämisessä.

5.2 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyö on kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Määrällisessä tutkimusmenetelmässä ilmiötä tutkitaan keräämällä ja analysoimalla numeerista tietoa (Vilka, 2007, s. 13). Tavoitteena on mitata asioita ja tarkastella arvojen välisiä eroja ja suhteita. Keskeistä on, että tutkimusaineisto kerätään sellaisessa muodossa, joka on mitattavassa, tai aineisto voidaan muuttaa mitattavaan muotoon (mts. 35).

Aineistokeruumenetelmänä käytettiin kyselylomaketta, jossa oli sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä. Kyselylomake on yleisin aineistonkeruumenetelmä määrällisessä tutkimuksessa (Vilka, 2021, s. 94–95). Kyselylomakkeen etuna on, että vastaajat säilyttävät anonymiteetin

ja sillä on mahdollisuus tavoittaa suuri ja hajallaan oleva joukko. Kuitenkin yksi merkittävä riski kyselylomakkeessa on alhainen vastausprosentti, mikä voi johtaa tutkimusaineiston kaatoon.

Kyselyssä aineisto kerätään standardoidusti eli kaikilta vastaajilta kysytään samat kysymykset samalla tavalla, mikä mahdollistaa tulosten vertailtavuuden (Hirsjärvi ym., 2009, s. 193). Kyselyn osiot voidaan jakaa avoimiin ja suljettuihin (Vehkalahti, 2014, s. 24–25). Suljetuissa osioissa valitaan valmiiksi annetuista vaihtoehdoista. Avoimissa osioissa vastaaja voi ilmaista ajatuksensa vapaasti, ja ne voivat tuoda esiin tutkimuksen kannalta merkittävää laadullista tietoa, joka muuten saattaisi jäädä huomaamatta. On tärkeää, että nämä valmiit vaihtoehdot eivät ole päällekkäisiä. Heikkilän (2014, s. 47) mukaan kvantitatiivisessa kyselyssä voidaan käyttää avoimia kysymyksiä saamaan vastauksia, joita ei osattu ennakoida vastausvaihtoehdoilla. Eri kysymystyypit, kuten monivalinta-, asteikko- ja avoimet kysymykset, mahdollistivat sen, että vastaajat pystyivät ilmaisemaan näkemyksensä tarkasti ja yksityiskohtaisesti. Avoimet kysymykset olivat tässä työssä tärkeitä, koska niiden avulla vastaajat pystyivät jakamaan kokemuksiaan ja näkemyksiään syvällisemmin. Näiden kautta nousivat esille myös mahdolliset uudet vinkkaustavat ja käytännöt, joita ei ehkä osattu ottaa huomioon valmiissa vastausvaihtoehdoissa.

Kyselylomake valittiin menetelmäksi siksi, että se mahdollistaa laajan vastaajajoukon tavoittamisen eri puolilta Suomea, mikä on olennaista tämän tutkimuksen kannalta. Kirjavinkkauksella ja sen käytännöllä on merkittäviä alueellisia eroja, jotka voivat johtua esimerkiksi kirjastojen resursseista, koulujen kanssa tehtävän yhteistyön tiiviyydestä ja paikallisista olosuhteista. Haluttiin varmistaa, että tutkimus kattaa mahdollisimman monipuolisesti erilaiset kirjastot ja kirjavinkkarit niin suurista kaupungeista kuin pienemmistä kunnista, koska eri alueilla voi olla erilaiset käytännöt ja haasteet. Kysely sopii erinomaisesti tutkimukseen, koska se tarjoaa kattavan kuvan kentän tilanteesta ja antaa mahdollisuuden analysoida kirjavinkkauksen käytäntöjä ja kehityssuuntia eri vinkkareiden näkökulmista.

5.3 Tutkimuksen toteutus

Kyselylomaketta suunniteltaessa on olennaista varmistaa, että kysymykset vastaavat tutkimuksen tavoitteisiin (Vilkkä, 2021, s. 105). Kysymykset täytyy laatia niin, että ne auttavat saamaan vastaukset näihin tavoitteisiin, ja niiden muotoilu tulee tehdä vastaajalle tutulla ja

selkeällä tavalla (mts. 107). Kohderyhmän tuntemus on keskeisessä roolissa, sillä kysymysten ymmärrettävyys riippuu siitä, kuinka hyvin kyselyn laatija tuntee vastaajien kielen ja tavan ilmaista itseään. Siksi kysymysten sanat ja termit tulee valita tarkasti ja yksiselitteisesti, jotta vastaajat ymmärtävät ne samalla tavalla ja ne vastaisivat vinkkareiden arjessa käytettävää kieltä.

Kyselyssä valittiin taustakysymyksiksi vastaajien maakunta, työkokemus ja se, kelle vinkkausta pidetään, sekä vinkkausten määrä. Työkokemus valittiin, koska kokemus voi vaikuttaa siihen, millaisena vinkkarit näkevät vinkkauksen nykytilanteen ja kehityksen. Kokeneemmilla vinkkareilla saattaa olla enemmän tietoa siitä, miten vinkkaus on muuttunut ajan myötä ja millaisia haasteita he ovat kohdanneet, kun taas vähemmän kokeneet voivat tarjota uusia näkökulmia ja tuoreita kokemuksia. Kyselyssä ei kysytty mitään, millä olisi voinut vastaajat tunnistaa. Tutkimusetiikkaan kuuluu, että noudatetaan hyviä tieteellisiä käytäntöjä käyttäen kestäviä tiedonhankintamenetelmiä ja tutkimusmenetelmiä (Vilkkä, 2021, s. 41–42). Tutkija osoittaa tehdyllä tutkimuksella tutkimusmenetelmien, tiedonhankinnan ja tutkimustulosten johdonmukaista hallintaa. Tutkimuksen tulee täyttää tieteelliselle tutkimukselle asetetut vaatimukset ja esittää uutta tietoa tai esitettävä, miten vanhaa tietoa voidaan hyödyntää ja yhdistellä uudella tavalla.

Tutkimuksen onnistuminen riippuu pitkälti kyselylomakkeen laadusta (Vehkalahti, 2014, s. 20). On olennaista, että kysymykset ovat sisällöllisesti ja tilastollisesti mielekkäitä. Kumpikaan näistä näkökohdista ei yksinään riitä takaamaan onnistunutta tutkimusta. Hyvä kyselylomake on siis huolellisesti rakennettu kokonaisuus, jossa yhdistyvät sekä sisällön merkityksellisyys että tilastollinen tarkkuus. Kyselyn kokonaisuudesta tulisia pyrkiä tekemään miellyttävä ja motivoiva, jotta vastaajia saadaan mahdollisimman paljon (Valli, 2015, s. 43–44). Sen rakenteessa on tärkeää huomioida kyselyn pituus ja kysymysten määrä, jotta vastaaminen pysyy mielekkäänä. Lomakkeen selkeys ja ulkoasu ovat avainasemassa vastaajien sitoutumisessa. Kysymysten tulisi edetä loogisesti, ja vastausohjeiden tulee olla ymmärrettäviä ja helposti seurattavia.

Aineistonkeruu toteutettiin syyskuun lopulla, 17.9.–1.10.2024 välisenä aikana. Kyselyn ajankohta valittiin siten, että se ei osunut liian lähelle koulujen alkua, jolloin opettajilla ja kirjastoammattilaisilla on usein kiireisiä viikkoja lukuvuoden käynnistyessä. Lisäksi ajankohta pyrittiin sijoittamaan riittävän etäälle syyslomasta, jotta vastaajilla olisi mahdollisuus osallistua ilman loma-ajan aiheuttamia keskeytyksiä. Kysely pidettiin avoinna kaksi viikkoa, mikä antoi

vastaajille riittävästi aikaa vastata ilman kiirettä, mutta toisaalta varmisti, että vastaukset saatiin kerättyä ja analysoitua kohtuullisessa ajassa. Kyselyn aikana seurattiin vastausmääriä, ja tarvittaessa kyselylle olisi voitu antaa lisää aikaa. Kuitenkin vastausmäärä osoittautui riittäväksi kahden viikon kuluessa, joten alkuperäinen aikataulu osoittautui sopivaksi. Tämä mahdollisti aineiston keräämisen suunnitellussa ajassa ilman tarvetta pidentää vastausaikaa.

Kysely jaettiin kahden eri alustan kautta: Kirjasto.fi-ilmoituksissa ja Facebookin Vinkkareiden vertaistukiryhmässä. Nämä alustat valittiin niiden kohderyhmän tavoitavuuden vuoksi. Kirjasto.fi on keskeinen tiedonvälityskanava kirjastoalan ammattilaisille, joten sen kautta kyselyllä oli mahdollisuus tavoittaa laaja joukko kirjastotyöntekijöitä. Facebookin Vinkkareiden vertaistukiryhmä puolestaan on erityisesti kirjavinkkareille suunnattu yhteisö, mikä teki siitä erinomaisen kanavan kohderyhmän, alakoululaisille vinkkausta tekevien ammattilaisten tavoittamiseen. Saatekirjeessä painotettiin selkeästi, että kysely on suunnattu vinkkareille, jotka pitävät kirjavinkkausta alakoululaisille. Vastaajia lähestyttiin selkeästi ja kohdennetusti näiden kahden alustan kautta, jotta varmistettiin relevanttien ammattilaisten osallistuminen tutkimukseen.

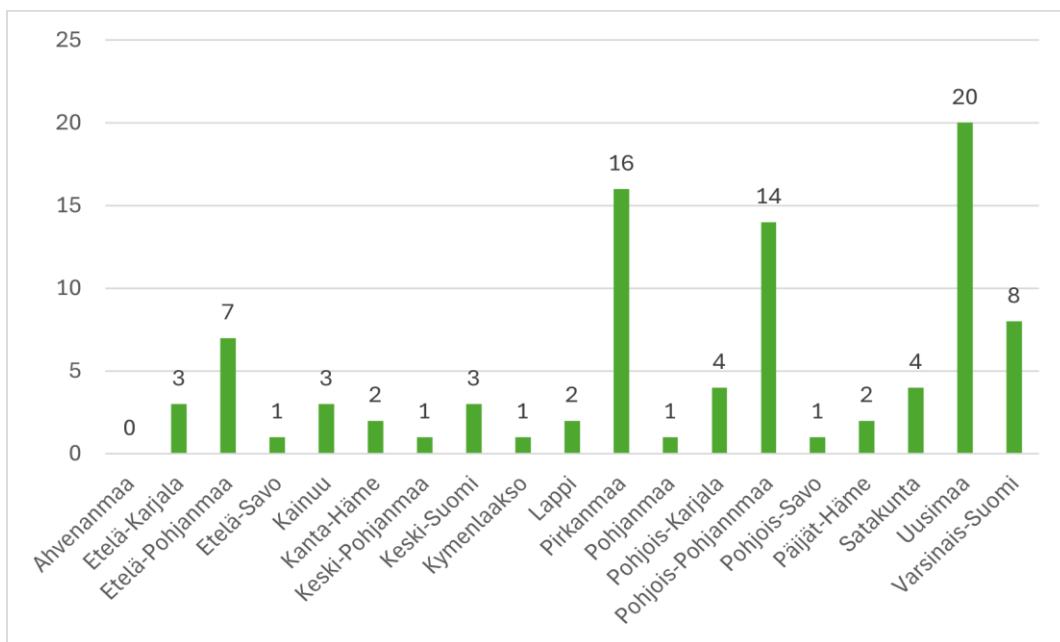
Kyselyssä oli yhteensä 21 kysymystä, joista 8 oli avoimia kysymyksiä (liite 1). Avoimien vastausten analysoinnissa hyödynnettiin sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysissä aineisto järjestetään tiiviiksi ja selkeäksi, kuitenkin säilyttäen sen alkuperäisen sisällön (Tuomi & Sarajärvi, 2024, s. 122). Tavoitteena on tehdä aineistosta selkeä, jotta siitä voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä. Aineisto käydään läpi, ja siitä etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia (mts. 124). Näitä elementtejä ryhmitellään ja jaotellaan eri luokkiin, joista muodostetaan alaluokat.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Kysely toteutettiin Webropolissa 17.9.–1.10. välisenä aikana. Kyselylinkki jaettiin kahdessa eri kanavassa: valtakunnallisella Kirjasto.fi-sivustolla ja Facebookin vinkkareiden vertaistukiryhmässä. Nämä jakelukanavat valittiin, koska niiden ajateltiin tavoittavan aktiivisesti kirjavinkkauksessa toimivat ammattilaiset eri puolilta Suomea. Kyselyyn vastasi yhteensä 93 kirjavinkkaria.

6.1 Taustakysymykset

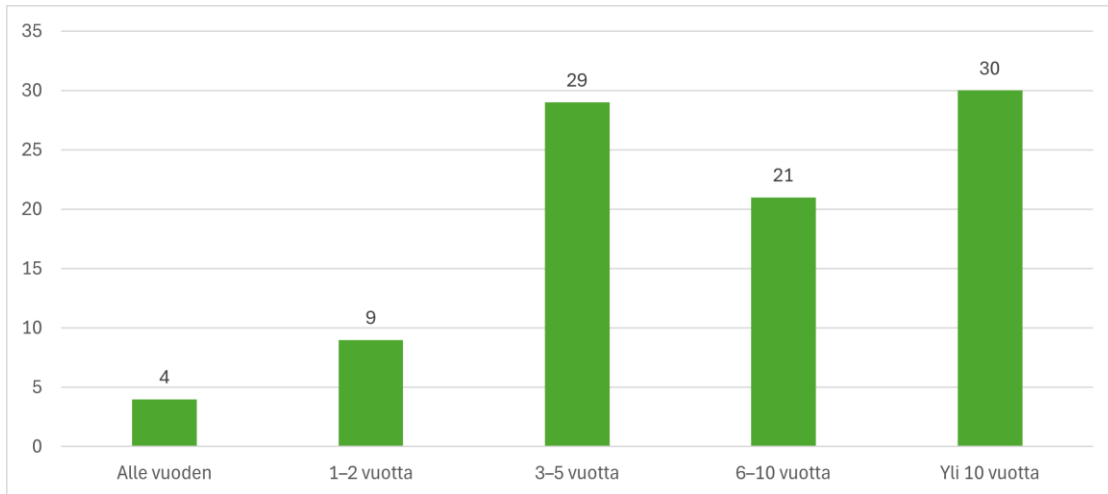
Kyselyn alussa tiedusteltiin taustatietoja, joiden avulla selvitettiin vastaajien työskentelyalue Suomessa, heidän kokemuksensa määrä sekä ne luokat, jolle he pitävät kirjavinkkauksia. Maakunnallista jakaumaa tarkasteltaessa suurimmat vastaajamäärät tulivat Uusimaalta (20), Pirkanmaalta (16) ja Pohjois-Pohjanmaalta (14) (kuvio 1). Toisaalta myös Varsinais-Suomesta (8) ja Etelä-Pohjanmaalta (7) saatiin hyvä määrä vastauksia. Sen sijaan viidestä maakunnasta – Etelä-Savo, Keski-Pohjanmaa, Kymenlaakso, Pohjanmaa ja Pohjois-Savo – tuli kuitenkin vain yksi vastaus kustakin.

Kuvio 1. Maakunnat, jossa vastaajat työskentelevät (n=93).

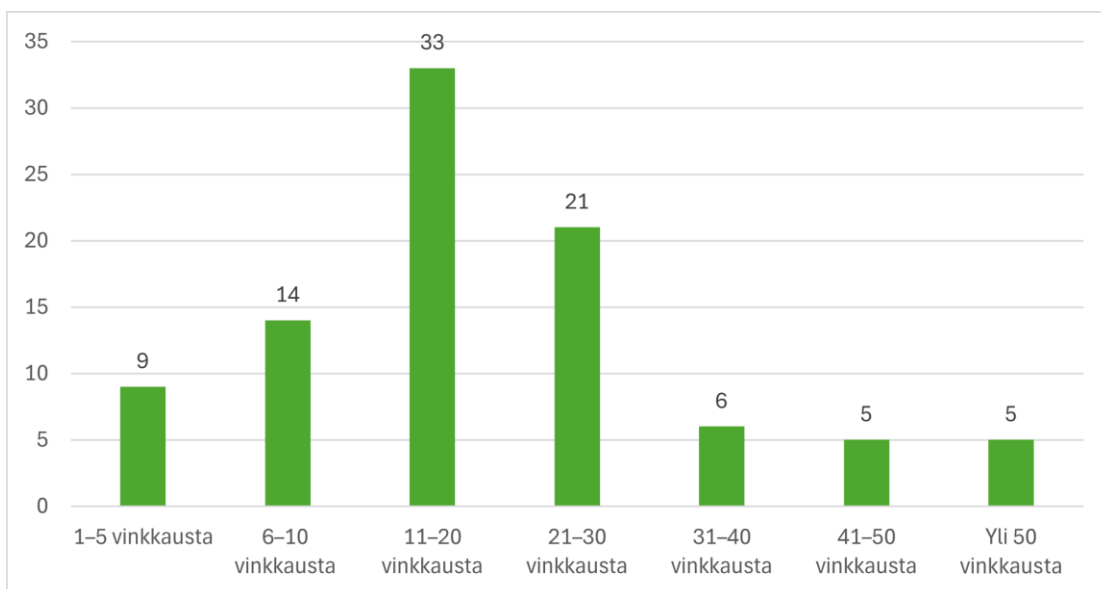
Seuraavana vinkkareilta kysyttiin, kauanko he ovat vinkkauksia pitäneet eli kuinka pitkä kokemus heillä on vinkkauksesta. Kuviossa 2 näkyy, että suurin ryhmä koostui yli 10 vuotta

vinkanneista (30), ja lähes yhtä suuri ryhmä oli 3–5 vuoden kokemuksen omaavat (29) ja 6–10 vuotta vinkanneet (21). Vähiten vastaajia oli alle vuoden kokemuksella (4).

Kuvio 2. Vastanneiden kirjavinkkauskokemus vuosina (n=93).

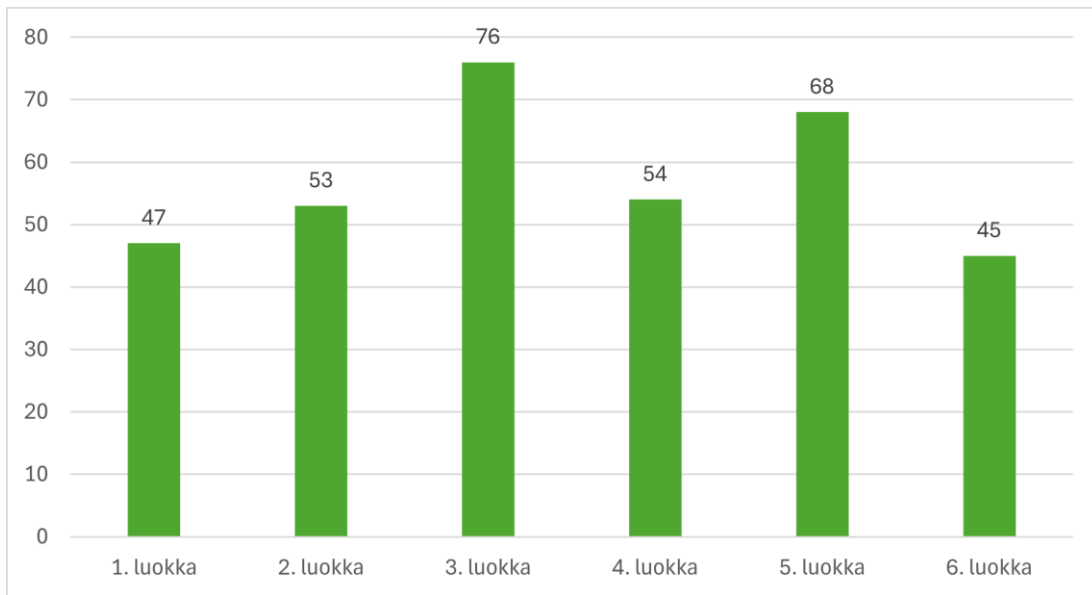
Kuviossa 3 havainnollistetaan, kuinka monta vinkkausta vastaajat pitävät lukuvuodessa. Suurin osa vastaajista teki 11–20 kirjavinkkausta lukuvuodessa (33). Toiseksi suurin vastausmäärä oli 21–30 vinkkausta (21) ja kolmanneksi 6–10 vinkkausta (14). Vähiten vastaajia oli kategorioissa, joissa vinkkauksia tehtiin 41–50 ja yli 50 lukuvuodessa: molemmissa näistä vaihtoehdoista oli vain viisi vastausta.

Kuvio 3. Vastanneiden vinkkausten määrä lukuvuodessa (n=93).

Kuviossa 4 näkyy, mille vuosiluokille vinkkarit pitävät kirjavinkkauksia. Vastaajat pystyivät valitsemaan useita vastausvaihtoehtoja, ja vastauksia kertyi yhteensä 343. Eniten

kirjavinkkauksia pidettiin 3. luokan oppilaille ja vaihtoehdon valitsi 76 vastaajaa. Toiseksi eniten vinkattiin 5. luokalle, joka sai 68 vastausta. Muiden luokka-asteiden välillä tulokset olivat melko tasaisia ja vaihtelivat 45–54 vastauksen välillä.

Kuvio 4. Vastanneiden vinkkausluokat, joille vinkkausta pitävät (n=343).

Seuraava kysymys yhteistyösopimuksista oli myöhemmin, mutta selkeyden vuoksi tulokset käsitellään tässä yhteydessä, jotta voidaan vertailla, miten yhteistyösopimuksissa mainitut luokat vastaavat niitä luokkia, joille vinkkarit käytännössä pitävät vinkkauksia. Taulukossa 1 esitetään ristiintaulukoinnin avulla, mille vuosiluokille kirjavinkkausta järjestetään ja mille luokille vinkkaukset on määritelty koulun kanssa tehdyissä yhteistyösopimuksissa. 71 vastaajan kirjastossa on yhteistyösopimus koulun kanssa. Lopuilla vastaajista sopimusta ei ole (16) tai sopimus on suunnitteilla (6). Melkein kaikkiin sopimuksiin (70) sisältyy kirjavinkkaus tietyille luokka-asteille. Isoimmat alakoulun luokat, joille vinkkaus on yhteistyösopimuksessa määritelty alakouluissa, olivat luokat 3 (44. sopimuksessa) ja 5 (27. sopimuksessa).

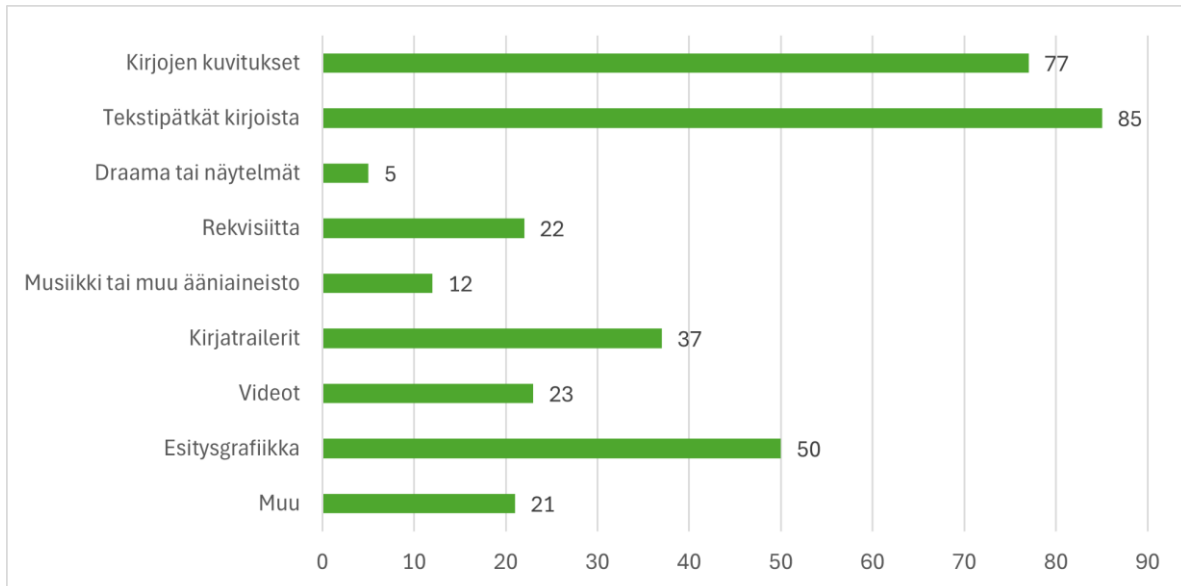
Taulukko 1. Vastaajien vinkkausluokat ja yhteistyösopimuksissa näkyvät luokat.

	1. luokka	2. luokka	3. luokka	4. luokka	5. luokka	6. luokka
Luokat, joille vinkkausta pidetään	47	53	76	54	68	45
Yhteistyösopimusten luokat	11	8	44	8	27	2

64 vastaajista tekee yhteistyötä opettajien kanssa vinkkausten suunnittelussa, kun taas loput 29 eivät tee. Taustatiedoista viimeisenä tiedusteltiin, missä vinkkarit pääsääntöisesti pitivät vinkkausta. Pääsääntöisesti vinkkausta pidettiin kirjastossa (58), ja pienempi osa piti vinkkausta kouluissa (35). Kukaan vinkkaajista ei pitänyt vinkkausta pääsääntöisesti etänä.

6.2 Vuorovaikutus ja menetelmät

Vinkkauksen välineet ja elementit. Seuraavana vastaajilta tiedusteltiin, mitä välineitä tai elementtejä he hyödyntävät omissa vinkkauksissaan. Kysymyksessä oli valmiiksi määritellyt 8 vastausvaihtoehtoa sekä muu-vaihtoehto. Vastaajilla oli mahdollisuus valita useita vaihtoehtoja, ja yhteensä vastauksia kertyi 333. Kyselyn mukaan suosituimmat välineet ja elementit, joita vinkkauksissa hyödynnetään, olivat tekstikatkelmat, joita hyödynsivät melkein kaikki vastaajat (85), sekä kirjojen kuvitukset (77) (kuvio 5). Myös yli puolet vastaajista hyödynsi vinkkauksissaan jonkin tapaista esitysgrafiikkaa. Jonkin verran käytettiin myös kirjatrailereita (37) ja videoita (23) sekä rekvisiittaa (22). Vähiten käytetyt välineet olivat draama ja näytelmät (5). Useat vastaajat (21) hyödynsivät tätä kohtaa tuodakseen esiin välineitä, joita ei ollut erikseen mainittu kyselyssä. Näiden joukossa mainittiin esitystekniikka ja visuaaliset tukimateriaalit (5) kuten dokumenttikamera (2), vuorovaikutteiset ja osallistavat menetelmät (5), kuten äänestykset, rekvisiitta ja aistikokemus (3), tarinankerronta ja dramatisointi (4), leikit ja huumori (2) ja persoonallinen ilmaisu (2).

Kuvio 5. Vastanneiden hyödyntämät vinkkausvälineet ja -elementit (n=333).

Tehokkaimmat välineet ja elementit. Seuraavassa avoimessa kysymyksessä tiedusteltiin, mitkä välineet tai elementit ovat tehokkaimpia oppilaiden kiinnostuksen herättämisessä. Tähän kysymykseen vastasi 82 vinkkaria. Vastauksissa korostuivat samat tärkeinä pidetyt keinot, jotka oli mainittu aiemman kysymyksen vastausvaihtoehdoissa: tekstikatkelmien lukeminen, kuvitusten hyödyntäminen sekä monikanavainen viestintä.

Tarinat: Nykyisessä mediatulvassa lapset eivät kuule enää missään tarinoita. Perinteinen kerronta kiehtoo yhä. Hassuttelen paljon. Vinkkaus toimii, kun se herättää kuulijassa tunteita. Kun lapsi nauraa, jännittää, tuntee myötätuntoa, vähän pelästyykin, tarina on tehnyt tehtävänsä ja vinkattu kirja menee lainaan. Turvallisen aikuisen välittävä läsnäolo on myös tärkeää. Lapsia on kuunneltava.

Vastaajista 30 korostivat tekstipätkien lukemisen tärkeyttä, kun koetetaan herättää oppilaiden kiinnostus kirjavinkkauksessa. Useat vastaajat kertoivat, että jättämällä luetun kohdan jännittävään kohtaan voidaan tehokkaasti virittää uteliaisuutta kirjan loppuratkaisua kohtaan. Tekstikatkelmien lukeminen tarjoaa myös suoran tavan välittää kirjan tunnelma ja tapahtumat, mikä auttaa oppilaita pääsemään tarinan sisään. Lisäksi vastaajat mainitsivat, että tekstin lukeminen toimii usein hyvin rauhoittavana elementtinä, joka saa oppilaat keskittymään.

Huolella valitut tekstipätkät toimivat hyvin. Yleensä oppilaat hiljenevät hyvin kuuntelemaan niitä.

Vastauksissa 19 kirjavinkkaria nosti esille kirjan kuvitusten merkityksen oppilaiden kiinnostuksen herättämisessä tai sen, että kirjat ovat fyysisesti esillä vinkkauksissa. Kuvitusten avulla

kirja voidaan konkreettisesti näyttää oppilaille. Yksitoista vastaajaa painotti, että on hyvä näyttää kirjan kuvitusta kuulijoille. Viisi vastaajaa toi esille kansikuvan näyttämistä herättäköseen kuulijoiden kiinnostuksen kiinnostuksensa ja sen, että kirjat ovat fyysisesti näkyvillä. Kolme vastaajaa koki molemmat tärkeiksi. Vinkkarit kuvailivat kuvituksen houkuttelevan alakoululaisia tutustumaan kirjoihin, ja kirjojen houkutteleva esillepano voi myös lisätä kiinnostusta.

Kirjan kuvituksen näyttäminen vinkkauksen aikana. Jo se, että kirjat ovat esillä pöydällä pystyasennossa, niin että kannet erottuvat selvästi, houkuttelee tutustumaan kirjoihin paremmin.

Vastauksissa 21 vinkkaria toi esille monikanavaisen viestinnän, kuten kirjatrailereiden, videoiden ja musiikin hyödyntämisen kirjavinkkauksessa. Kirjatrailerit koettiin (9) hyödyllisiksi, sillä ne auttavat rikkomaan esityksen yksitoikkoisuuden ja pitävät oppilaiden mielenkiinnon yllä. Vastaajat kuvailivat, kuinka kirjatrailerit vuorottelevat vinkkauksen kanssa, mikä estää oppilaita tylsistymästä ja luo vaihtelevuutta esitykseen. Lisäksi niiden avulla pystytään viestimään kirjan tunnelmaa tehokkaasti. Kolmessa vastauksessa tuotiin esille, että kirjatrailerit ovat erityisen hyödyllisiä vanhemmille alakoululaisille. Korostettiin, että kirjatrailerit valitaan huolella sekä aika, milloin ne näytetään.

Elokuvatrailerit, videot, musiikki sillä ne ovat monipuolisia. Kiinnostus pysyy yllä kun käyttää monipuolisesti eri aisteihin perustuvia välineitä. Varsinkin katsomista.

Yritän rakentaa vinkkauksen yleensä niin, että omat vinkkaukset ja kirjatrailerit vuorottelevat, jotta kuulijoiden mielenkiinto pysyisi paremmin yllä. – –

Erilaisia tapoja yhdistää vinkkaukseen osallisuutta ja leikkejä piti hyödyllisenä yhdeksän vastaajista. Kaksi mainitsi tehtävät ja kolme erilaiset äänestykset, joilla oppilaat pystyivät ilmaistamaan mielipiteensä kirjasta vinkkauksen aikana. Lopuissa näissä puhuttiin vain yleisesti osallisuuden lisäämisestä. Seitsemän vastaajaa toi keskustelun tärkeyden esille.

Jaan vinkkauksen alussa oppilaille paperin, jossa on kuva jokaisesta vinkkaamastani kirjasta. Jokaisen kohdalla on 3 tähteä ja erilaisia hymiöitä. Oppilaan tehtävä on vinkin jälkeen arvioida tähtiä värittämällä kuinka kiinnostava kirja oli ja emojin ympäröimällä, millaisen tunteen kirja herätti. Paperi jää oppilaille ja auttaa heitä muistamaan, mitkä kirjat kiinnostivat heitä eniten.

Käytän omassa vinkkauksessa apuna kakka- ja timanttiemojeja, joilla oppilaat saavat äänestää, kumpaan kategoriaan vinkatut kirjat menevät.

– – Alkuopetuksen luokille olen välillä käyttänyt rekvisiittaa, ovat saaneet valita esineen, johon liittyvän kirjan vinkkaan tai olen pukenut ylleni jotain vinkattavaan kirjaan liittyvää (hattu, nenä tms.).

Välineiden lisäksi vinkkarit näkivät oman eläytyvän kerronnan ja kertomistaidon (20) tärkeinä keinoina tehdä vinkkauksesta innostavaa. Erityisesti seitsemän vastaajaa painotti omaa innostusta kirjoja ja vinkkausta kohtaan, mikä heidän mukaansa vaikuttaa suoraan oppilaiden kiinnostukseen ja motivaatioon kuunnella vinkkausta. Innostus välittyy helposti ja voi tarttua myös lapsiin tehden vinkkaustilanteesta elävämmän ja vaikuttavamman. Neljä vastaajaa toi esiin omien eleiden ja eläytymisen merkityksen. Eleet, ilmeet ja erilaiset äänensävyt lisäävät tarinankerrontaan visuaalisuutta ja auttavat lapsia eläytymään kirjan maailmaan. Seitsemän vastaajaa painotti oman persoonan ja kertomistyylin merkitystä, mikä antaa vinkkaukselle yksilöllisen otteen. Kaksi vastaajaa mainitsi huumorin vinkkauksissa.

Paras tapa saada toiset innostumaan kirjasta, on olla itse innostunut siitä. On tärkeää löytää oikea tulokulma kirjalle. Mikä siinä sytyttää parhaiten potentiaalisen lukijan innostuksen.

Muutamassa vastauksessa (5) nostettiin esille näkökulma, että kirjavinkkauksessa tulisi keskittyä erityisesti itse kirjoihin, sillä vinkkarit luottavat siihen, että kiinnostava ja hyvin valittu kirja itsessään herättää oppilaiden huomion. Näiden vastaajien mukaan kirjat ovat vinkkaustilanteen pääosassa ja ylimääräisten välineiden käyttöä ei välttämättä koeta tarpeelliseksi, jos kirja pystyy yksinään vangitsemaan kohderyhmän mielenkiinnon.

Itse kirja! Se että saat oppilaan kiinnostumaan kirjasta ja "tappelemaan" sen lainaamisesta. Se että kaveri ehkä sanoo että "joo, toi on hyvä, olen lukenut ne kaikki!" Vinkkaus ei oikeastaan tarvitse ympäriinsä hirveästi muuta kun itse kirja ja siitä luettu pätkä tai näytetty kuva. Joskus muut elementit enemmän häiritsevät kun auttavat.

Vuorovaikutus. Seuraavissa kahdessa kysymyksessä selvitettiin vuorovaikutuksen tärkeyttä ja sitä, millä tavoin vinkkarit pyrkivät luomaan vuorovaikutusta vinkkauksiin. Vuorovaikutuksen merkityksen keskiarvoksi muodostui 9 asteikolla 0–10. Korkein annettu arvosana oli 10, ja matalin 5. Avoimessa kysymyksessä kirjavinkkareilta kysyttiin, kuinka paljon ja millaista vuorovaikutusta heidän ja oppilaiden välillä syntyy vinkkausten aikana. Melkein kaikki

vinkkarit vastasivat tähän kysymykseen (88). Enemmistö vastaajista, 65 vinkkaria, korosti kysymysten esittämistä tärkeänä vuorovaikutuksen keinona, jolla voidaan herättää keskustelua. Kysymyksiä esitettiin erityisesti kirjan aiheesta, mutta myös johdattelevia kysymyksiä käytettiin auttamaan oppilaita syventymään vinkkauksen sisältöön. Lisäksi 24 vastaajaa kertoi rohkaisevansa oppilaita kertomaan omista lukutottumuksistaan kysymällä niistä, kuten kuinka moni on lukenut vinkattavan kirjan.

Keskustelua kirjoista, lukemisesta tai mistä vain asiaan vähänkään liittyvästä - ja joskus myös kaikesta muusta esiin tulevasta. Oppilaan kokemus kuulluksi ja kohdatuksi tulemisesta on tärkeä.

Koko oppitunti on vuorovaikutteinen. Lähestyn kirjoja oman kokemukseni, lasten oletettujen kokemusten ja kirjan tarinan kautta. Luen kirjan tekstiä vain niukasti, enemmän kerron asioista omin sanoin ja lapsia silmiin katsoen, tunnetiloihin heittäytyen.

15 vastauksessa tuli esillä, että vinkkarit pyrkivät osalistamaan oppilaita vinkkauksessa. Osa vinkkareista (4) suosi äänestystä vinkkauksessa, jolloin oppilaat pystyivät esimerkiksi emoji-lappujen avulla näyttämään, oliko kirja mielenkiintoinen vai ei. Viisi vinkkaria lisäsi vuorovaikutusta sillä, että oppilaat saavat valita seuraavaksi vinkattavan kirjan. Viisi vinkkaria suosi erilaisia tehtäviä vuorovaikutuksen lisäämiseen ja yksi käytti Kahootia vinkkauksen jälkeen vinkattavista kirjoista.

Kyselen kirjan aiheeseen johdattelevia kysymyksiä. Oppilaat saavat myös emojiäänestystikut, joilla he saavat äänestää kunkin kirjan kohdalla, onko se hyvä vai huono. Joskus oppilaat saavat myös päättää, minkä kirjan vinkkaan seuraavaksi.

Eniten vuorovaikutusta lasten kanssa tulee juuri näissä pienissä tehtävissä, joissa lapset pääsevät ääneen tai jopa suorittamaan toiminnallista tehtävää.

Vastauksista 20:ssä tuli esille, että vuorovaikutuksen ja keskustelun herättäminen riippuu ryhmästä. Yhdessä vastauksessa tuotiin esille, että opettajat vaikuttavat vuorovaikutuksen määrään. Yhdeksän vinkkaria toi esille, että vuorovaikutuksen luominen on helpompaa nuoremmilla luokilla ja kolmessa vastauksessa tuotiin esille, että vuorovaikutuksen luominen on helpompaa pienemmissä ryhmissä.

Vuorovaikutus ja sen määrä riippuu tosi paljon ryhmästä. Pienryhmävinkkauksissa keskustelen paljon ryhmän kanssa. Niissä on aikaa antaa jokaiselle lapselle

suunvuoroa, aikaa kysellä useiden kirjojen aiheista. Mutta mitä isompi ryhmä, sitä haastavampaa vuorovaikutus on.

Alakoulujen nuoremmat vuosiluokat, etenkin 1.–2. luokat, ovat olleet innokkaita keskustelemaan. Oppilaat kertovat muun muassa omista lukutottumuksistaan, lempikirjoistaan, omista harrastuksistaan ja siitä, mitä esittelystä olevasta kirjasta tulee mieleen.

6.3 Lukutottumukset

Lukutottumusten muuttuminen. Kirjavinkkareista 70 koki alakoululaisten lukutottumusten muuttuneen viimeisen viiden vuoden aikana. 68 vinkkaria vastasi avoimeen kysymykseen, jossa tiedusteltiin, miten vinkkarit kokevat alakoululaisten lukutottumusten muuttuneen. Vastaaajista 36 huomioi huomanneensa alakoululaisten lukutason heikentyneen. Heikkoja lukijoita löytyy heidän mukaansa enemmän. Myös 33 vastaajaa huomioi, että keskittymiskyky on heikentynyt eivätkä oppilaat jaksa keskittyä pitkiin teksteihin samalla tavalla kuin ennen. 17 vastauksessa tuotiin esille, että alakoululaiset yleisesti lukevat vähemmän. Vaikka kirjavinkkarit toivat vastauksissaan esille huolen lukutaidosta ja lukuintoisten määrän vähenemisestä, niin kymmenessä vastauksessa tuotiin esille se, että innokkaita lukijoita löytyy. Kuitenkin ero innokkaiden ja vähän lukevien välillä on kasvanut. Muutamassa vastauksessa (6) nostettiin esille älylaitteiden vaikutus lukemiseen ja siihen, miten lasten ajasta kilpailevat muut viihteen muodot, kuten älylaitteet ja digitaalinen media, ja fyysisen kirjan lukeminen on vähentynyt. Kahdessa vastauksessa tuotiin esille erot poikien ja tyttöjen välillä: pojat lukevat vähemmän.

Lukutaito on heikentynyt ja on eriarvoistunut: osa samanikäisistä lukee todella hyvin, kun osa kertaa vielä perusteita. Lukuinto on heikentynyt; ei malteta keskittyä pitkään tekstiin. Kirjassa täytyy tapahtua paljon ja nopeasti. Kirjan täytyy olla ohut tai paksussa kirjassa tekstiä ei saa olla liikaa. Eryteisesti nämä vaatimukset korostuvat pojilla.

Paljon lukevat lukevat edelleen, mutta muutaman kirjan vuodessa lukevia on entistä vähemmän. Pitkiä tekstejä luetaan entistä vähemmän. Lasten fantasiakirjoja luetaan vähemmän, huumorikirjat kuten Kinneyn Neropattit ovat koko ajan lainassa. Jos Harry Potterit ilmestyisivät vasta nyt, olisko niistä edes tullut mitään buumia?

Lukeminen on vähentynyt. Kirjoja kuunnellaan paljon äänikirjapalveluiden kautta. Fyysisen kirjan lukemiseen keskittyminen on vaikeampaa, äänikirjan kuuntelu koetaan ehkä helpommaksi. Viimeisten vuosien aikana on ilmestynyt paljon myös

vähemmän lukevia lapsia kiinnostavia kirjoja, kuten Koiramies-sarjakuva. Niihin on helpompi keksittyä kuin pelkää tekstiä sisältäviin kirjoihin.

Lukutottumusten muutoksen vaikutus vinkkauksiin. Seuraavassa kysymyksessä tiedusteltiin, miten alakoululaisten lukutottumusten muuttuminen on vaikuttanut kirjavinkkauksiin. Näistä 68 vastaajasta peräti 48 vinkkaria toi esille, että kirjavinkkauksessa on tärkeää mukautua oppilaiden erilaisiin lukutaidon tasoihin. Tämän vuoksi vinkkauksissa on tarjottava usein helpompia ja ohkaisempia kirjoja, jotka sopivat eri taitotasolle ja auttavat houkuttelemaan mukaan myös niitä oppilaita, joilla on heikompi lukuinto tai -taito. 9 vinkkaria toi esille, että kirjojen valitseminen luokille on hankalampaa, kun joudutaan ottamaan huomioon lasten laaja lukemisen taso. Muutama vinkkari (3) toi esille sen, että he joutuvat tekemään valinnan, valitseeko kirjallisuutta vähän lukeville vai innokkaille lukijoille, ja kertovat, että kokevat vinkkauksen olevan keino innostaa vähemmän lukevia. Yhdessä vastauksessa tuotiin esille äänikirjapalvelut ja niiden huomioiminen vinkkauksissa. Neljässä vastauksessa tuotiin esille, ettei alakoululaisilla tunnu riittävän keskittyminen vinkkauksiin. Neljässä vastauksessa huomioitiin, että erilaiset lukutottumukset ovat huomattavampia vanhemmilla alakoulun luokilla kuin nuoremmilla.

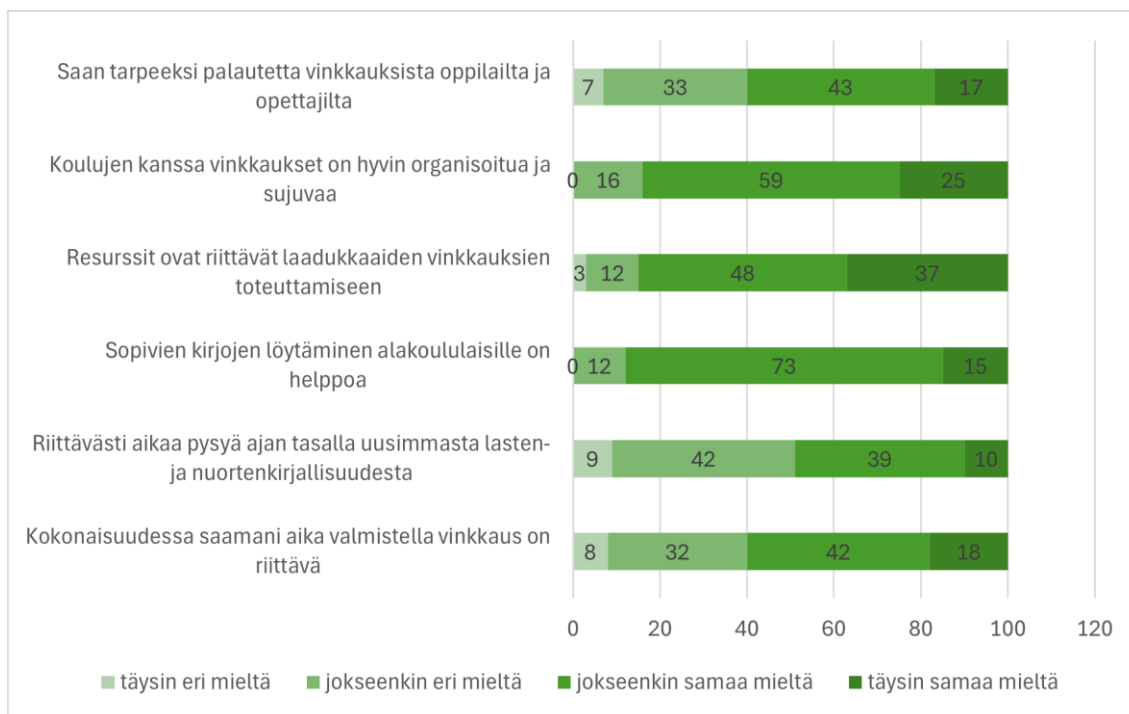
Kokemukseni mukaan lapset (ainakin kolmosluokkalaiset) innostuvat edelleen kirjoista, mutta lukutaito ei meinaa riittää heidän ikäisilleen kirjoitettuun kirjallisuuteen. Monet kolmosille suunnatut kirjat ovat jo sellaisia, että niissä melko pientä tekstiä ja vain vähän kuvia. Kuitenkin todellisuudessa suuri osa oppilaista tarvitsisi vielä runsasta kuvitusta ja vain vähän tekstiä sisältäviä, helppolukuisia kirjoja. Tämä vaikeuttaa sopivien kirjojen löytämistä. Kirjassa täytyy kuitenkin olla riittävästi sisältöä, jotta niistä saa hyvän vinkin kirjoitettua ilman, että paljastaa kirjan koko sisältöä. Aivan aloitteleville lukijoille suunnatut kirjat ovat usein myös vähän lapsellisia kolmosille. Toki hyviäkin lukijoita on, eli pelkkiä helppolukuisia kirjoja ei vinkkaussettiin voi ottaa.

Täytyy etsiä kirjoja, joissa on väljä asettelu ja kuvia tukemassa tarinaa. Joskus tuntuu myös että kirjojen juonet ja lasten lukutaidon taso eivät kohtaa. Eli helposti luettavat kirjat ovat juoneltaan pliisuja eivätkä siten vedä mukaansa ja paksummat/monipolviset juonet taas ovat liian vaikeita seurata, jos lukutaito ei ole kehittynyt tarpeeksi.

Tasoerot korostuvat. Pitää olla yhä helpompia kirjoja saatavilla. Osa oppilaista lukee tosi hyvin ja heillekin pitää jotain tarjota, mutta vinkkauksen tarkoitus on ehkä kuitenkin saada myös niitä jotka lukevat heikosti löytämään ja tarttumaan kirjaan.

6.4 Kehityssuunnat

Kirjavinkkauksen haasteet. Kirjavinkkauksen haasteita selvittäessä hyödynnettiin asteikkokysymyksiä, joiden avulla vastaajat pystyivät arvioimaan eri haasteiden merkitystä omassa työssään. Kuviossa 6 näkyvä asteikko hahmottaa, kuinka merkittäviksi vinkkarit kokivat tietyt haasteet, kuten aikapulan, oppilaiden kiinnostuksen herättämisen tai kirjallisuuden tuntemuksen. Tulokset kaikissa väittämässä olivat melko tasaisia.

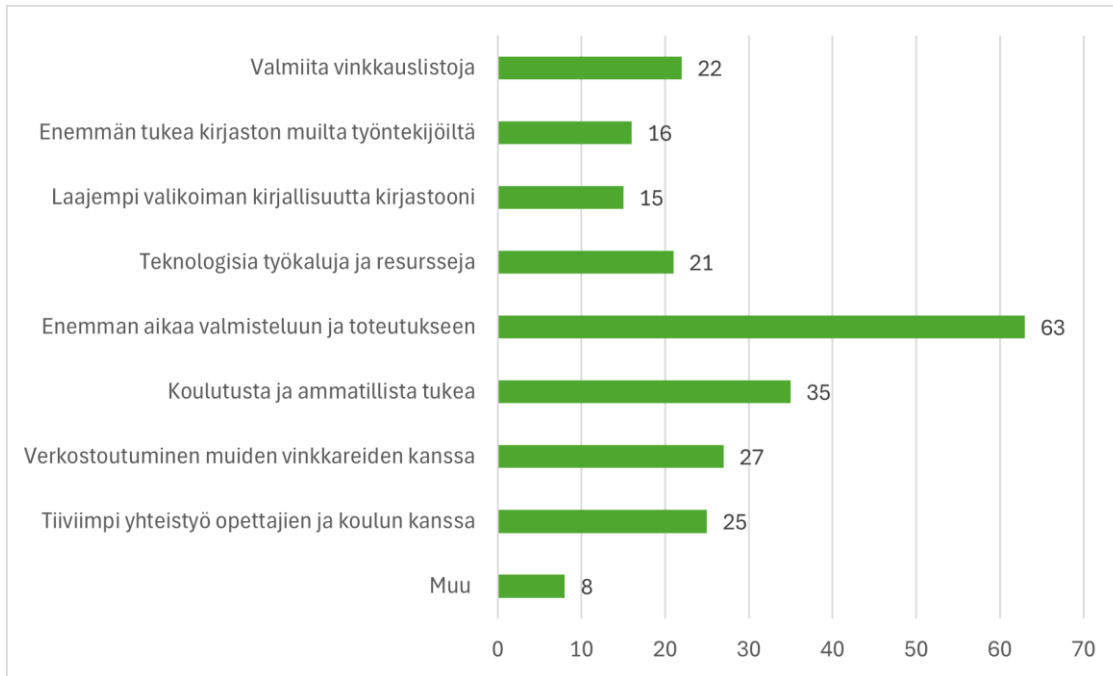
Kuvio 6. Vastanneiden arviot kirjavinkkauksesta koskevista väittämistä (%) (n=93).

Kuvion 6 väittämiin 34 vinkkaria antoi tarkennuksia tai lisäyksiä avovastauksissaan. 15 vastaajaa korosti ajan tasalla pysymisen tärkeyttä lasten- ja nuortenkirjallisuudesta, mutta viisi vastaajaa koki, ettei heillä ole tarpeeksi aikaa tutustua vinkkauskirjoihin. Neljä vastaajaa puolestaan kertoi, että heidän aikansa riittää hyvin, osittain etätyöpäivien ansiosta. Kuusi vastaajaa mainitsi käyttävänsä omaa vapaa-aikaansa kirjallisuuden lukemiseen. Yhteistyöhön liittyen yhdeksän vastaajaa toivoi lisää yhteistyötä opettajien ja koulujen kanssa, kun taas kaksi koki yhteistyön toimivan hyvin. Yksi näistä totesi kuitenkin, että yhteistyö on aikaa vievää. Neljä vastaajaa piti yhteistyötä haasteellisena, erityisesti siksi, että opettajat eivät aina vastaa viesteihin. Kuusi vastaajaa kommentoi palautteen saamista: yksi vastaaja koki saavansa hyvin palautetta, neljä koki, että toivoisi saavansa enemmän ja yksi vastaaja huomioi epäsuoran palautteen, joka ilmenee vinkattujen kirjojen varaamisena ja lainaamisena. Kokonaisaikaan liittyen kymmenen vastaajaa piti vinkkausten suunnitteluun ja valmisteluun varattua

aikaa riittävänä. Näistä kuusi kuitenkin koki olevansa onnekaassa tilanteessa tai vinkkaavansa nuoremmille luokille, joissa valmistelutarve on vähäisempi. Neljä vastaajaa toi esiin päinvastaisen näkökulman: aika ei heidän mielestään riitä kunnolla. Lisäksi muutamassa vastauksessa mainittiin resurssien riittämättömyys sekä ajanpuute. Kirjallisuuteen liittyen yksi vastaaja kertoi, että on vaikea löytää sopivia kirjoja, jos luokan lukutaso on heikko. Toinen toi esiin tarpeen saada enemmän kirjallisuutta kirjastoon.

Vinkkauksen kesto. Kysymyksessä ajankäytössä selvitettiin, kuinka kauan ihanteellisessa tilanteessa vinkkaus kestää. Suurin osa vinkkareista suosii 45 minuutin pituista vinkkausta, joka vastaa oppitunnin kestoja (48 vastausta). Myös 30–45 minuutin vinkkaus on suosittu (12 vastausta). Muita vaihtoehtoja olivat 30 minuutin vinkkaus (18 vastausta), 45–60 minuutin vinkkaus (3 vastausta), yli 60 minuutin vinkkaus (3 vastausta) ja alle 30 minuutin vinkkaus (9 vastausta). Näistä 5 vastauksessa tuotiin esille, että vinkkauksen kestoja suunniteltaessa kannattaa kiinnittää huomiota luokan kokoon tai ikään: nuoremmilla luokilla toimivat lyhyemmät vinkkaukset. 12 vastauksessa painotettiin, että vinkkausajan lisäksi käytetään aikaa kirjojen lainaamiseen.

Tärkeimmät resurssit. Seuraavassa kysymyksessä vastaajat saivat valita 1–3 tärkeintä vaihtoehtoa, jotka liittyvät resursseihin, joita he toivoisivat lisää kirjavinkkauksiin. Tämä monivalintakysymys antoi vastaajille mahdollisuuden priorisoida tarpeitaan ja toiveitaan resurssien suhteen (kuvio 7). Suosituin vastausvaihtoehto oli enemmän aikaa vinkkauksien valmisteluun ja toteutukseen (63). Toiseksi suurin oli lisää koulutusta ja ammatillista tukea vinkkaukseen (35). Loput vaihtoehdot jakautuvat melko tasaisesti. Lisää koulutusta ja ammatillista tukea toivoi 35 vastausta ja mahdollisuuksia verkostoitumiseen muiden vinkkareiden kanssa toivoi 27. 16 vinkkaria toivoi enemmän tukea kirjaston muilta työntekijöiltä. Muu-vaihtoehdon valinneiden vastauksissa toivottiin esimiehen ja johdon tukea, vammaisuusluokkien vinkkaukseen perehdytystä, vinkkausta muiden kanssa, omaa konetta, kansallisen e-kirjaston kokoelman kehittämistä, enemmän työvoimaa kirjastoihin, enemmän etätyöpäiviä lukemiseen ja opettajilta enemmän aktiivisuutta vinkkauksiin.

Kuvio 7. Vastanneiden toivomat resurssit kirjavinkkaukseen (n=232).

Kirjavinkkauksen kehityssuunnat. Kyselyssä tiedusteltiin avoimessa kysymyksessä vinkkareiden näkemyksiä siitä, millaisia muutoksia ja kehityssuuntia he toivoisivat kirjavinkkaukseen tulevaisuudessa. Kysymykseen vastasi 93 henkilöä, mutta muutama vastaaja (4) jätti sen tyhjäksi tai ei osannut sanoa. 30 vastaajaa toi esille toiveen, että kirjavinkkaus saisi enemmän arvostusta tai näkyvyyttä. Erityisesti korostui tarve lisätä arvostusta kouluyhteisössä, sillä lähes puolet (14) vastaajista toivoivat kirjavinkkauksen arvostuksen ja sitoutumisen vinkkauksiin kasvavan opettajien ja koulun henkilökunnan keskuudessa. Kaksi näistä toivoivat enemmän aktiivisuutta opettajilta vinkkauksiin. Kahdeksan henkilöä toivoi lisää arvostusta ja tukea kirjastolaisilta ja kirjaston johdolta.

Toivoisin, että tulevaisuudessa niin kirjastojen johtajat kuin kuntapäätäjät näkisivät kirjavinkkauksen osana normaalia kirjastotyötä eikä minään lisäpalveluna.

Toivon, että vinkkauksen arvostaminen osana lasten lukutaidon kehittämistä parani. Että koulut ja opettajat arvostaisivat enemmän kirjaston työntekijöiden panosta ja innostuisivat osallistumaan vinkkauksiin aktiivisemmin. Nyt kaikki opettajat eivät pyynnöistä huolimatta halua osallistua vinkkauksiin.

Kuusitoista vastaajaa toivoi enemmän yhteistyötä kirjavinkkausten toteuttamisessa. Heistä yhdeksän korosti tarvetta parempaan tai laajempaan yhteistyöhön opettajien ja koulujen kanssa, jotta kirjavinkkaukset voitaisiin integroida tiiviimmin opetukseen. Seitsemän

vastaajaa puolestaan toivoi yhteistyötä muiden kirjastolaisten kanssa. He toivoivat erityisesti tapoja jakaa vinkkauskirjoja ja erilaisia vinkkaustapoja kollegoiden kesken.

15 vastauksessa toivottiin lisää vinkkauksia tai mahdollisuuksia vinkkauksiin. He korostivat kirjavinkkauksen merkitystä osana lastenkirjastotyötä ja näkivät sen tärkeänä keinona innostaa lapsia lukemaan. Vastaajat toivoivat, että kirjavinkkausten roolia vahvistettaisiin ja niitä voisi toteuttaa useammin, jotta mahdollisimman moni lapsi pääsisi hyötymään näistä kohtauskirjallisuuden parissa. Kolmessa näistä vastauksista korostui halu järjestää vinkkauksia laajemmin, että jokaiselle vuosiluokalle voitaisiin järjestää vinkkauksia.

Kirjavinkkauksia tehtäisiin enemmän mitä tällä hetkellä tehdään. Mitä enemmän kirjat ja vinkkaukset ovat läsnä oppilaiden suuntaan, sitä enemmän lukeminen, vapaaehtoinen lukuharrastus ja hyvä lukutaito olisivat oppilaiden keskuudessa läsnä.

Kyselyvastauksissa nousi esiin tarve lisäresursseille ja ajankäytön parantamiselle. Kymmenen vastaajaa painotti, että kirjavinkkauksien valmisteluun pitäisi varata enemmän aikaa, jotta vinkkauksia voisi tehdä tehokkaammin ja kattavammin. Seitsemän vastaajaa mainitsi yleisesti lisäresurssien tarpeen, mutta tarkentamatta, mitä nämä resurssit voisivat olla. Yhdeksätoista vastauksessa esitettiin toiveita vinkkausten sisältöjen ja toteutustapojen kehittämistä. Kahdessa vastauksessa tuotiin e-kirjojen näkyvyyden lisäämistä.

Kolme vastaajaa halusi hyödyntää enemmän teknologiaa, kuten digitaalisia työkaluja ja sovelluksia, vinkkauksessa. Toiminnallisten tehtävien lisäämistä kannatettiin myös kolmessa vastauksessa, ja yhtä moni toivoi käyttöön valmiita materiaaleja ja vinkkauslistoja. Vuorovaikutuksen ja osallisuuden lisääminen nousi esille kahdessa vastauksessa, ja yhtä moni ehdotti keinoja, joilla oppilaat saataisiin aktiivisemmiksi osallistujiksi. Kolme vastaajaa korosti omaa haluaan kehittyä edelleen kirjavinkkareina.

Kuitenkin yhdeksän vastaajaa korosti, että kirjan tulisi pysyä vinkkauksen keskiössä ilman liiallisia lisäelementtejä. Heidän mukaansa kirjavinkkauksessa ei tulisi painottaa muita oheisvälineitä tai menetelmiä, vaan keskittyä itse kirjaan ja sen tarinan välittämiseen. Näiden vastaajien mielestä ylimääräiset elementit voivat viedä huomion pois kirjan olennaisesta sisällöstä ja heikentää lukukokemuksen merkitystä. Kahdessa vastauksessa tuotiin esille, että nykyinen tilanne on hyvä eivätkä he kaipaa muutosta.

Toivon että palattaisiin perinteiseen tarinankerrontaan, että pääosassa olisi hyvä kirja, siihen keskittyminen, lukemisen nautinto. Digiä on kaikkialla ähkyyn asti, sitä voi käyttää mausteena, säästellen. Vaan onhan toki helpompaa piiloutua kirjatrailereiden taakse: ei tarvitse heittäytyä ja pistää omaa persoonaa peliin.

Vaikka vinkkaus on menossa myös siihen suuntaan että vinkataan esim pelejä ja elokuvia, toivon kuitenkin että kirjat säilyttävät asemansa, onhan se nimeltäänkin KIRJAvinkkaus.

Viimeisenä kysymyksenä oli vapaa sana, johon vastasi 27 vinkkaria. Kolmessa vastauksessa tuotiin esille vielä ajan tärkeys vinkkausten järjestämisessä, ja lukupäivät nähtiin tärkeänä. Yhdessä vastauksessa huomioitiin, kuinka paljon aikaa joutuu käyttämään omalla ajallaan vinkkausten valmisteluun. Yhdessä vastauksessa kerrottiin, että vinkkari on päättänyt lopettaa vinkkausten valmistelun omalla ajallaan ja sen sijaan käyttää vain työaikaa valmisteluun. Sen myötä hän kertoo huomioineensa, että vinkkausten laatu on laskenut. Kolmessa vastauksessa tuotiin esille yhteistyön ja vertaistuen tärkeys, esimerkiksi Facebook-ryhmät ja verkostot auttavat vinkkareita jakamaan vinkkejä ja kirjavalintoja. Kahdessa vastauksessa toivottiinkin mahdollisuuksia enemmän kasvokkaiseen tapaamiseen muiden vinkkareiden kanssa. Kahdessa vastauksessa jaettiin vinkkauksen muotoja ja käytäntöjä, kuten Pirkkalan kirjaston kehittämää kirjabuffettia, joka on vinkkauksen vastine vähemmän resurssein. Yhdessä vastauksessa toivottiin enemmän valmiita videoita ja kirjatrailereita, joita pystyisi näyttämään alasteikäisille. Kahdessa vastauksessa haluttiin vielä painottaa kirjavinkkauksen tärkeyttä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen päätavoitteena oli selvittää, millaisin keinoin kirjavinkkarit tekevät alakoululaisten kirjavinkkauksesta kiinnostavaa sekä miten he näkevät kirjavinkkauksen kehittyvän tulevaisuudessa. Tutkimus pyrkii tuomaan esiin vinkkareiden käytetyimpiä välineitä ja elementtejä alakoululaisten vinkkauksissa ja näin antamaan vinkkareille työkaluja, joilla he voivat tehdä vinkkauksista mielekkäitä ja oppilaita osallistavia. Tarkoitus oli myös selvittää, mitä kehityssuuntia itse vinkkarit näkevät kirjavinkkauksen tulevaisuudessa ja mihin vinkkarit toivoisivat lisää resursseja.

Kyselyyn tuli vastauksia kaiken kaikkiaan 93. Vastausmäärä ei ole riittävä tekemään yleistyksiä, vaan tulokset ovat suuntaa antavia. Avokysymyksiä oli 8, joista ainoastaan 2 oli pakollisia. Kaikkiin avokysymyksiin saatiin hyvä määrä vastauksia, sillä jokaiseen avovastaukseen saatiin vähintään 60 vastausta. Avokysymysten osalta vastausten runsaus kertoo siitä, että vastaajilla oli halu jakaa omia kokemuksiaan ja näkemyksiään kirjavinkkauksesta. Tämä viittaa siihen, että aihe koetaan henkilökohtaisesti tärkeäksi ja vastaajilla on intoa kehittää kirjavinkkausta. Kirjavinkkarit olivat valmiita pohtimaan omaa työtään ja jakamaan tietoa hyväksi havaituista käytännöistä tai haasteista. Taustakysymysten avulla ilmeni, että suurin osa kirjavinkkareista on tehnyt kirjavinkkausta pitkään: yli 10 vuotta vinkkanneita oli eniten (30), mikä viittaa siihen, että kirjavinkkaus on pitkäaikainen ja vakiintunut osa heidän työtään. Tämä vahva kokemus voi myös selittää heidän halunsa osallistua kyselyyn ja antaa avoimia vastauksia – heillä on todennäköisesti paljon jaettavaa omista käytännöistään ja näkemyksistään. Lisäksi vuosittain tehtävien vinkkausten määrä, suurimmalla osalla 11–20 vinkkausta, osoittaa, että vinkkaukset ovat olennainen mutta ajallisesti rajallinen osa vastaajien työtehtäviä.

Suurimmat vastausmäärät saatiin Uudeltamaalta, Pirkanmaalta ja Pohjois-Pohjanmaalta, jotka ovat myös väkiluvultaan suuria alueita. Tämä saattaa heijastaa alueiden kirjastojen aktiivisuutta kirjavinkkauksessa. Toisaalta viidestä maakunnasta saatiin vain yksi vastaus, mikä saattaa kertoa siitä, että kirjavinkkauskäytännöt voivat vaihdella huomattavasti alueellisesti. Kysely sai 93 vastausta, joten se ei ole tavoittanut vinkkareita näiltä alueilta, josta saatiin vähemmän vastauksia.

Kyselyssä suurin osa vinkkauksista kohdistui 3.- ja 5.- luokkalaisille (76 ja 68 vinkkausta). 71 vinkkarin kirjastoissa löytyy yhteistyösopimus koulun kanssa. Yhteistyösopimuksissa eniten

määriteltyjä luokka-asteita olivat 3. ja 5. luokat. Suomen kirjastoseuran suositusten (2021) mukaan kirjavinkkausta suositellaan jokaiselle luokka-astelle. Suomen kirjastoseura linjaa, että jokaiselle peruskoululaiselle tulisi taata oikeus vähintään kahteen vinkkaukseen koulupolkunsa aikana. Näiden seikkojen perusteella voi päätellä, että vastaajien kirjastoissa kirjavinkkaus on melko hyvin integroitunut koulujen kanssa ja kirjastoissa, joista osallistuttiin kyselyyn. Kyselyn perusteella 68,8 % vastaajista ilmoitti tekevänsä yhteistyötä opettajien kanssa kirjavinkkausten suunnittelussa. Tämä osoittaa, että opettajien ja vinkkareiden välinen yhteistyö on melko yleistä. Opettajien osallistuminen vinkkauksien suunnitteluun voi myös parantaa vinkkausten osuvuutta oppilaiden tarpeisiin, koska opettajat tuntevat oppilaidensa oppimistarpeet ja kiinnostuksen kohteet parhaiten. Mäkelä (2015, s. 66) kertoo, että opettajilta olisi hyvä tiedustella luokan rakennetta, ja kuinka lukevaa porukkaa luokassa on, jotta vinkkaus voidaan suunnitella luokalle sopivaksi.

Suurin osa kirjavinkkareista pitää 45 minuutin pituista vinkkausta (48 vastausta) ihanteellisena, mikä viittaa siihen, että vinkkausten tulisi sopia koulun oppituntien aikarajoihin ja olla näin paremmin integroituja koulujen aikatauluihin. 30–45 minuutin pituinen vinkkaus on myös melko suosittu vaihtoehto (12 vastausta), mikä osoittaa, että joustavuutta tarvitaan tilanteen mukaan. Erityisesti lyhyemmät vinkkaukset voivat olla tarpeen nuoremmille oppilaille tai luokille, joissa on keskittymisvaikeuksia. Tätä tukevat myös ne 5 vastausta, joissa korostettiin, että vinkkauksen keston olisi hyvä mukautua luokan kokoon tai oppilaiden ikään. 12 vastaajaa mainitsi vinkkausajan lisäksi kirjojen lainaamiseen käytettävän ajan. Tämä huomio kertoo siitä, että kirjavinkkausta ei tule nähdä vain erillisenä esityksenä, vaan myös osana laajempaa lukemaan innostamisen prosessia, johon kuuluu kirjojen valinta ja lainaaminen.

7.1 Mitä välineitä ja elementtejä vinkkarit hyödyntävät?

Vinkkaustapoja on yhtä monta kuin on vinkkareitakin. Jokainen vinkkaa omalla tavallaan, hyödyntäen keinoja ja välineitä, jotka parhaiten herättävät oppilaiden kiinnostuksen. Tämä moninaisuus rikastuttaa vinkkausta, koska eri kohderyhmille sopivat erilaiset lähestymistavat. Tutkimuksessa nousi esille vinkkaustapojen monipuolisuus.

Tekstipätkät ja kuvitukset. Tekstikatkelmien lukeminen (85) ja kirjojen kuvitusten esittely (77) ovat suosituimpia menetelmiä kirjavinkkauksissa. Mäkelän (2015, s. 62) mukaan kirjasta ääneen lukeminen voikin olla tehokkaampaa kuin kirjasta kertominen. 30 vinkkaria korosti

tekstikatkelmien lukemisen merkitystä kiinnostuksen herättämisessä. Kirjojen visuaalinen puoli, kuten kuvitukset ja kansikuvat, koettiin myös tärkeäksi osaksi vinkkausta (19 mainintaa). Vinkkarit kuvailivat, että kuvitusten avulla voidaan herättää alakoululaisten uteliaisuus ja houkutella heitä tarttumaan kirjaan. Lisäksi fyysisellä esillepanolla nähtiin myös olevan positiivinen vaikutus (5): houkuttelevasti ja näkyvästi asetellut kirjat voivat innostaa oppilaita tutustumaan niihin paremmin.

Esitysgrafiikka. Esitysgrafiikka on suosittu ja hyödynnetty väline kirjavinkkauksessa (50). Se tarjoaa vinkkareille tehokkaan tavan esittää kirjoja visuaalisesti houkuttelevalla tavalla ja herättää oppilaiden mielenkiinto sekä tuoda visuaalisuutta vinkkaukseen.

Monikanavaiset välineet. Monikanavaisten välineiden, kuten videoiden (23), kirjatrailereiden (37) ja musiikin (12) käyttö kirjavinkkauksissa osoittaa, että vinkkarit hyödyntävät teknologian tarjoamia mahdollisuuksia. Erityisesti vanhemmilla alakoulun oppilailla näitä välineitä suositettiin, sillä niiden koettiin vuorottelevan hyvin perinteisemmän vinkkauksen kanssa ja tuovan vaihtelua esityksiin. Kirjatrailerit erityisesti koettiin keinoksi rikkoa vinkkauksen yksitoikkaisuutta.

Vuorovaikutus. Vuorovaikutuksen merkitys kirjavinkkauksessa sai keskiarvoksi 9, korkeimman arvosanan ollessa 10 ja matalimman 5. Tämä kertoo, että kaikki vastaajat pitivät vuorovaikutusta keskeisenä osana kirjavinkkausta. Vuorovaikutuksen vahva rooli kirjavinkkauksessa näkyy vinkkaajien tietoisina valintoina, joilla he luovat osallistavaa ilmapiiriä. Kysymysten esittäminen oli suosituin keino vuorovaikutuksen edistämiseksi ja 65 vastaajaa korosti niiden tehokkuutta keskustelun herättämisessä ja kiinnostuksen ylläpitämisessä. Johdattelevat kysymykset auttavat oppilaita löytämään henkilökohtaisia ja kiinnostavia yhteyksiä kirjan sisältöön. Aerilan ja Kauppisen (2019, s. 51) mukaan lukemaan kannustamisessa tärkeää on mielenkiintolähtöisyys, koska lukeminen on helpompaa, kun aihe on tuttu. Mielenkiintolähtöisyys tarjoaa mahdollisuuden rakentaa oppilaan kiinnostukseen perustuvaa vuorovaikutusta, jossa vinkkauksesta tulee entistä osallistavampi. Vinkkareiden kysyessä johdattelevia kysymyksiä tai rohkaisevat kuulijoita kertomaan omista lukutottumuksistaan, he pääsevät suoraan käsiksi oppilaiden omiin kokemuksiin ja kiinnostuksen kohteisiin. Tällöin vinkkauksesta muodostuu oppilaan maailmaan ankkuroituva kokemus, joka tekee lukemisesta oppilaille mielekkäämpää ja auttaa heitä tuntemaan itsensä osalliseksi vinkkaustilanteessa. 20 vastaajaa toi esille, että vuorovaikutuksen määrään vaikuttaa ryhmän ikä ja dynamiikka.

Osallistaminen. Keinoja tuoda osallisuutta vinkkauksiin tuotiin esiin yhdeksässä vastauksessa. Vinkkauksissa hyödynnettiin erilaisia tehtäviä ja äänestyksiä. Äänestyksistä suositettiin erilaisia tapoja kuulijoiden ilmaista mielipiteensä kirjasta, kuten peukalo ylös tai alas -äänestys ja emojilappuäänestykset, jossa jokainen oppilas sai itselleen lapun, joilla pystyy näyttämään mielipiteensä kirjasta vinkkaus tilanteessa. Tehtävistä mainittiin erilaiset tavat antaa oppilaiden arvioida vinkattavia kirjoja lappujen kanssa.

Vinkkarin persoona ja esiintymistaito. Vahvana välineenä monet vinkkarit (20) pitävät omaa kerrontatyyliä, innostusta ja vuorovaikutteista esiintymistä. Vinkkarit kokevat, että oma innostus kirjoja ja vinkkausta kohtaan voi tarttua lapsiin, ja tämä näkemys on vahvistettu seitsemän vastaajan kokemuksella. Tämä innostus ja eläytyminen vaikuttavat vinkkauksen vaikuttavuuteen, sillä oppilaat voivat helpommin uppoutua kirjan maailmaan, kun vinkkari käyttää ilmeitä, eleitä ja vaihtelevia äänensävyjä. Vastaajien mukaan eleillä ja ilmeillä on merkitystä tarinankerronnan visuaalisuudessa, sillä neljä vastaajaa toi esiin, miten näillä tehokeinoilla lapset saadaan kiinnostumaan kirjasta syvemmin. Lisäksi seitsemän vastaajaa korosti, että vinkkarin oma persoonallinen ote ja kerrontatyyli tekevät kirjavinkkauksesta omaleimaisen, mikä voi erottua lasten näkökulmasta positiivisesti. Tämä viittaa siihen, että vinkkarin oma persoonallisuus ja heittäytyminen rooliin voivat tehdä vinkkauksesta lapsille mieleenpainuvan ja erottuvan kokemuksen. Myös huumorin käyttö, jonka kaksi vastaajaa mainitsi, voi toimia tehokkaana keinona lisätä lasten viihtymistä ja helpottaa kirjan sisältöön samaistumista. Näiden havaintojen perusteella voi myös ehdottaa, että vinkkareille tarjottaisiin mahdollisuuksia kehittää esiintymis- ja kerrontataitojaan, jotta he voisivat hyödyntää näitä elementtejä vielä paremmin oppilaiden innostamisessa kirjallisuuden pariin.

7.2 Kirjavinkkauksen kehityssuunnat vinkkareiden näkökulmasta

Lukutottumukset. Vuoden 2018 Pisa-tutkimuksen pääalueena oli lukutaito. Suomessa ollaan lukutaidossa yhä keskiarvoa korkeammalla tasolla, mutta heikkojen lukijoiden määrä on kasvanut (Leino ym., 2019, s. 22). Kyselyssä vinkkarit kiinnittivät huomiota samoihin asioihin. Viimeisimmän kansainvälisen PIRLS-arvioinnin tulokset osoittavat huolestuttavan kehityksen suomalaisoppilaiden lukutaidossa, joka on heikentynyt viime vuosien aikana (Leino ym., 2023, s. 20). Vaikka Suomen oppilaat sijoittuvat edelleen kansainvälisessä vertailussa kärkimaiden joukkoon, lukutaidon lasku herättää kysymyksiä lukemisen tukemisen tarpeesta. Lukutaitoarvioinneissa on jo pitkään havaittu sukupuoliero tyttöjen hyväksi, ja tämä ero on

ollut Suomessa näkyvillä. Vuoden 2021 PIRLS-arviointi vahvisti, että suomalaiset tytöt suoriutuvat edelleen huomattavasti poikia paremmin lukutaidossa (mts. 23). Lisäksi arvioinnit ovat paljastaneet, että hyvien lukijoiden määrä on vähentynyt samalla kun heikkojen lukijoiden määrä on kasvanut merkittävästi (mts. 26–27). Noin 65 % vinkkareista koki, että alakoululaisten lukutottumukset ovat muuttuneet, ja näistä vastaajista 25 % huomioi, että lasten lukutaito on heikentynyt. Vastauksissa tuotiinkin myös esille, että innokkaita lukijoita löytyy, mutta ero heidän ja vähän lukevien välillä on kasvanut.

Vinkkarit kokivat muuttuneiden lukutottumusten vaikuttavan vinkkauksien pitämiseen. Vinkkarit joutuvat valitsemaan vinkattaviin lyhyempiä ja helppolukuisempia kirjoja vastaamaan oppilaiden taitotasoa ja keskittymiskykyä. Tämän seurauksena kirjavinkkauksissa on erityisen tärkeää tarjota laaja kirjo erilaisia kirjoja, jotka voivat houkutella lukemisen pariin sekä heikommankin lukutaidon omaavia että innokkaita lukijoita. Mäkelä (2015, 2. 73–74) suositelleekin, että vinkkauksiin otetaan monipuolisesti kirjoja niin, että löytyy kirjoja vähän lukevilla sekä paljon lukeville. Vaikka tämä on melko yleistä, vastaajat korostivat, että valinnan tekeminen on haastavaa laajan lukutaitojen eron vuoksi. Kolme vinkkaria mainitsi, että heidän on entistä enemmän keskityttävä valitsemaan kirjallisuutta, joka houkuttelee vähemmän lukevia, sillä he näkevät vinkkauksen keinona innostaa heitä lukemaan enemmän. Silti 88 % vastaajista koki, että sopivien kirjojen löytäminen on helppoa. 23,7 % prosenttia vastanneista toivoi valmiita vinkkauslistoja, joita pystyisivät hyödyntämään. 15 vinkkaria piti tärkeänä saada laajempaa lasten- ja nuortenkirjallisuus kokoelmaa kirjastoonsa.

Kirjavinkkareilla oli myös huolta alakoululaisten keskittymisestä sekä kirjojen lukemista että vinkkausta kohtaan (33). Kun vinkkarit kuvailivat miten he tekevät vinkkauksista mielenkiintoisia alakoululaisille, useassa vastauksessa tuotiin esille, että pyrittiin tekemään vinkkauksesta paketti, ettei se ole niin yksitoikkoista. Vastaajat kertoivat, että tekstipätkien lukeminen, kirjatrailerit, visuaaliset elementit ja vuorovaikutteisuus auttavat kiinnittämään oppilaiden huomion ja tarjoavat tehokkaita tapoja herättää lasten kiinnostus. Taas osa vinkkareista oli sitä mieltä, että juuri tämän keskittymisen puutteen vuoksi olisi tärkeää keskittyä vinkkauksessa pelkkiin kirjoihin, ilman ylimääräisiä elementtejä.

Lisää aikaa. Kyselyn vastauksissa nousi esille vinkkareiden toive saada lisää aikaa kirjavinkkausten valmisteluun ja toteutukseen. Peräti 67,7 % vastaajista toi esille, että toivovat enemmän aikaa vinkkauksien valmisteluun ja toteuttamiseen. Kirjallisuuteen tutustuminen on tärkeä osa vinkkarin työtä, mutta nykyisellä aikataululla sen toteuttaminen jää usein

pintapuoliseksi. 51,9 % vastaajista koki, ettei heille ole tarpeeksi aikaa pysyä ajan tasalla uusimmasta lasten- ja nuortenkirjallisuudesta. Suomen kirjastoseura (2021) suosittelee säännöllisesti työaikaa kirjallisuuden tutustumiseen ja tietyn kohderyhmän kirjallisuuden tuntemukseen suositellaan kuukaudessa yhtä työpäivää. Kuitenkin vinkkareista koki olevansa jokseenkin samaa mieltä (42 %) ja täysin samaa mieltä (18 %), että kokonaisuudessaan saama aika suunnitella ja valmistella kirjavinkkaus on riittävä. Tämä viittaa siihen, että osa vinkkareista on löytänyt toimivia keinoja ajankäytön hallintaan tai toimii olosuhteissa, joissa vinkkausten valmisteluun ja toteutukseen on enemmän aikaa ja resursseja. Toisaalta tämä voi viestiä myös erilaisista työnkuvista tai ajankäytön priorisoinnista eri kirjastoissa. Vastaukset ovat hie- man ristiriidassa, koska 63 vinkkaria toivoi enemmän aikaa vinkkausten suunnitteluun ja valmisteluun.

Enemmän vinkkauksia. Useat vastaajat (15) toivovat, että kirjavinkkausta tehtäisiin enemmän ja tarjottaisiin useammille oppilaille. Tämä toive korostaa vinkkareiden uskoa siihen, että toistuvilla ja säännöllisillä vinkkaustapahtumilla voidaan edistää lasten lukuintoa ja -taitoa.

Arvostus. Kirjavinkkauksen arvostuksen ja näkyvyyden lisääminen (30) nähtiin tärkeänä, erityisesti opettajien (14) ja muun kirjaston henkilökunnan (8) keskuudessa. Tulokset osoittavat, että opettajat ovat keskeinen sidosryhmä, jonka tuki ja ymmärrys kirjavinkkauksen hyödyistä ovat ratkaisevia. Kun opettajat arvostavat kirjavinkkausta, he todennäköisesti edistävät sen käyttöä koulussa ja mahdollistavat syvällisempää yhteistyötä kirjastojen kanssa. Lisäksi kirjaston henkilökunnan arvostus on tärkeää, koska se voi vaikuttaa siihen, kuinka paljon resursseja ja huomiota kirjavinkkaukselle annetaan kirjaston sisällä.

Ammatillinen tuki ja verkostot. Kirjavinkkaajat kaipaavat tukea työnsä tueksi eri tasoilla: tukea kollegoilta omassa työyhteisössä (16), ammatillista kehittymistä koulutusten kautta (35) sekä verkostoitumista muiden vinkkaajien kanssa (27). Tämä korostaa kirjavinkkaustyön yhteisöllisen luonteen tärkeyttä sekä sitä, että vinkkauksen kehittämisessä tulisi panostaa niin ammatilliseen koulutukseen kuin mahdollisuuksiin jakaa ideoita ja käytäntöjä laajemmin kirjastotyöntekijöiden kesken. Verkostojen ja yhteistyön avulla vinkkarit voivat jakaa osaamistaan ja kokemuksiaan. Tämä tukee ajatusta, että ammatillisten verkostojen luominen tai osallistuminen laajempiin vinkkaajayhteisöihin (esimerkiksi verkossa) voisi helpottaa vinkkareiden ammatillista kasvua ja jakaa vinkkauksen käytäntöjä tasapuolisemmin. Avovastauksissa yhdessä toivottiinkin kasvokkaisia kohtaamisia muiden vinkkareiden kanssa. Aerilan ym. (2022, s. 7) mukaan Lounais-Suomen Sanojen sinfoniaa hankkeessa 94 % prosenttia vinkkareista

on opetellut vinkkausta omatoimisesti. Omatoimisen opiskelun yleisyys saattaa myös lisätä kuormitusta, sillä vinkkareilta vaaditaan tällöin enemmän henkilökohtaista aikaa ja vaivannäköä. Työnantajien tulisi harkita mahdollisuuksia tarjota enemmän resursseja ja työaikaa vinkkaajien kouluttautumiseen ja itsensä kehittämiseen. Tämä voisi vähentää vinkkareiden kokemaa kuormitusta ja antaa heille paremman lähtökohdan työssään kehittymiseen. Avovastauksissa kehityssuunnista muutamassa vastauksessa toivottiinkin omaa kehitystä vinkkarina.

Vinkkausmateriaalien jakaminen. 22 vinkkarin toive valmiista vinkkauslistoista kertoo siitä, että vinkkausmateriaalien valmistelu koetaan aikaa vieväksi ja mahdollisesti kuormittavaksi. Lisäksi kolme vinkkaria toi avovastauksissa esiin tarpeen valmiille materiaaleille, mikä vahvistaa näkemystä, että tällaiset resurssit voisivat helpottaa vinkkareiden työtaakkaa ja tehostaa vinkkaustyötä.

Kouluyhteistyö. Kuten aikaisemmin todettiin tähän tutkimuksen kyselyyn vastanneet, olivat pääosion kirjastoissa, joissa tehtiin tiiviisti kouluyhteistyötä. Muutamassa vastauksessa huomioitiin luokkien väliset erot vinkkauksen aktiivisuuksista ja opettajien vaikutus tähän. Vinkkareista oli osittain samaa mieltä (73 %) ja täysin samaa mieltä (15 %), että vinkkaukset ovat hyvin organisoituja ja sujuvia koulun kanssa. Nämä ovat melko korkeita prosenttilukuja, mutta 25 vinkkaria yhä koki, että toivoisi tiiviimpää yhteistyötä opettajien ja koulun kanssa vinkkausten kanssa. Neljässä avovastauksessa vinkkarit kokivat yhteistyön opettajien kanssa olevan haastavaa, erityisesti opettajien vastaamattomuuden vuoksi. Tämä viittaa siihen, että kaikki opettajat eivät välttämättä koe kirjavinkkausyhteistyötä ensisijaisen tärkeäksi tai että heidän aikataulunsa eivät aina sovi yhteen kirjastotyöntekijöiden kanssa. Yksi vastaaja mainitsi kuitenkin yhteistyön vievän paljon aikaa, mikä viittaa siihen, että vaikka yhteistyö voi olla hyödyllistä, se voi myös vaatia vinkkareilta huomattavasti valmistelutyötä, viestintää ja suunnittelua, mikä puolestaan kuluttaa aikaa muilta työtehtäviltä. Vastauksissa huomioitiin, että riippuu opettajista, kuinka aktiivisia vinkkauksen osallistujia ja lukijoita oppilaat ovat.

Monipuoliset keinot ja digitaalisuus vs. perinteisyys. 21 vastaajaa toivoi enemmän teknologisia työkaluja ja resursseja vinkkauksiin. Osa vastaajista toivoi enemmän teknologian ja digitaalisten välineiden käyttöä vinkkauksissa, kun taas toiset halusivat säilyttää kirjavinkkauksen keskiössä kirjan ja perinteisen tarinankerronnan. Tämä ristiriita viittaa siihen, että vinkkaajilla on erilaisia näkemyksiä siitä, kuinka paljon teknologiaa tulisi hyödyntää. Vaikka digitaaliset työkalut voivat tuoda vaihtelua ja innostaa oppilaita, jotkut vinkkarit ovat

huolissaan siitä, että ne vievät liikaa huomiota kirjasta itsestään. Vaikka osa vinkkaajista toivoi monipuolisempia tapoja toteuttaa vinkkausta, osa koki (5) tärkeäksi, että vinkkaus pysyy kirjakeskeisenä ilman liiallisia lisäelementtejä. Tämä korostaa klassisen kirjavinkkauksen arvostusta ja tarvetta tarjota rauhallisia lukuhetkiä, jossa päähuomio on kirjassa ja sen tarinassa. Tämä on varmasti mielipide kysymys riippuen vinkkarista ja hänen vinkkaustyylistään.

8 POHDINTA

Opinnäytetyö tarkasteli kirjavinkkauksen välineitä ja elementtejä sekä vinkkareiden näkemyksiä tulevaisuuden kehityssuunnista. Tutkimuksen onnistuneimpiin osa-alueisiin kuului avovastausten runsaus ja se, että vastaajat panostivat avoimiin kysymyksiin pohtien syvällisesti omaa työtään ja osaamistaan. Nämä vastaukset olivat erityisen arvokkaita, sillä ne tarjosivat syvällisemmän ymmärryksen kirjavinkkareiden työskentelystä ja kokemuksista. Kyselytutkimuksessa on aina riski, että vastaajamäärä jää alhaiseksi, mutta vastauksia tässä tutkimuksessa kertyi 93. Vaikka kyselyyn saatiin kohtuullinen määrä vastauksia, kyselyä olisi voinut markkinoida laajemmin ja kohdentaa paremmin, esimerkiksi ammatillisissa verkostoissa. Tämä olisi voinut mahdollisesti tuoda vielä enemmän vastauksia ja tavoittaa kirjastoammattilaisia eri puolelta Suomea.

Koska tutkimus tarkastelee kirjavinkkausta nimenomaan vinkkareiden näkökulmasta, tämä rajaus tuo mukanaan sekä vahvuuksia että tiettyjä rajoituksia. Yksi selkeä etu on se, että saatiin syvällistä tietoa suoraan niiltä ammattilaisilta, jotka ovat kirjavinkkauksen asiantuntijoita ja tekevät työtä lasten lukuharrastuksen edistämiseksi kirjastoissa. Vinkkareiden kokemukset ja näkemykset tarjoavat arvokasta tietoa siitä, millaiset menetelmät ja välineet ovat käytännössä tehokkaita ja mitä haasteita he kohtaavat. Toisaalta tutkimuksen rajaus vinkkareiden näkökulmaan jättää huomioimatta muiden osapuolten, kuten opettajien ja ennen kaikkea lasten mielipiteet ja kokemukset kirjavinkkauksesta. Jos tutkimuksessa olisi voitu ottaa mukaan myös esimerkiksi opettajien käsitykset yhteistyöstä tai lasten kokemukset kirjavinkkauksen, se olisi tuonut lisää syvyyttä ja monipuolisuutta. Tämä rajoitus on kuitenkin myös ymmärrettävä, sillä laajempi näkökulma olisi vaatinut enemmän resursseja ja aikaa.

Vastausten tulkinnessa on tärkeää huomioida, että monet kyselyyn osallistuneet vinkkarit työskentelivät kirjastoissa, joissa oli yhteistyösopimus koulun kanssa. Tällä on vaikutus siihen, miten vastaajat arvioivat kirjavinkkauksen käytäntöjä ja mahdollisuuksia. Yhteistyösopimusten olemassaolo kertoo, että vastaajien kirjastoissa kirjavinkkaus on löytänyt vakiintuneen pohjan, jolloin kirjavinkkauksella on mahdollisuus olla säännöllistä ja suunnitelmallista. Tällainen systemaattinen yhteistyö on etu, jota kaikilla kirjastoilla ei valitettavasti ole.

Opinnäytetyön edetessä havaittiin, että yksi tärkeä näkökulma jäi tutkimuksessa käsittelemättä riittävän syvällisesti: eri vinkkauskeinojen soveltuvuus eri ikäluokille. Alakoululaisten ikähaarukka on laaja, ja esimerkiksi ensimmäisten luokkien oppilailla voi olla hyvin erilaiset

tarpeet verrattuna vanhempiin alakoululaisiin. Tämä ikäryhmittäin tarkempi lähestymistapa olisi voinut tuoda esiin tärkeää tietoa siitä, miten vinkkauskeinoja voitaisiin räätälöidä kullekin ikäryhmälle sopiviksi. Lisäksi vastauksissa yhdessä huomioitiinkin, että aikaa valmistautua menee vähemmän nuoremmille alakoulun oppilaille, kun vinkattavat kirjat ovat lyhyempiä. Kyselyssä olisi voinut tarkentaa, että vastaajat ottavat huomioon tämän luokkien erojen näkökulman. Eri ikäryhmille sopivimmat vinkkaustavat vaihtelevat paljon, ja vinkkaustilanteen vuorovaikutuksen luonne voi olla erilainen esimerkiksi alkuopetuksen oppilaiden ja vanhempien alakoululaisten välillä. Tämä olisi voinut tuoda aineistoon tarkempaa tietoa siitä, miten eri luokka-asteet vaikuttavat käytettäviin vinkkaustyyliin ja -menetelmiin. Vastauksissa kyllä jossain määrin tuli esille tätä näkökulmaa, mutta olisin voinut kyselyssäni paremmin vaikuttaa tähän, että olisin saanut tarkennuksia näihin. Jatko tutkimusehdotuksena onkin, että voisi tarkemmin tutkia, mitkä menetelmät on todettu parhaimmaksi tietyillä luokka-asteilla. Tätä voisi tutkia vinkkareiden ja oppilaiden näkökulmasta.

Tutkimuksen tulokset voivat myös toimia keskustelunavauksena koulutustarpeista, jos vinkkarit kokevat tarvitsevansa lisää valmennusta tietyillä osa-alueilla. Kyselytutkimuksen avulla saatiin selville, millaisia keinoja ja menetelmiä vinkkarit tällä hetkellä hyödyntävät ja millaisia välineitä he kaipaavat lisää, mikä antaa arvokasta tietoa vinkkaustoiminnan kehittämiseen. Aineistosta nousi esiin erilaisia ideoita ja toiveita, kuten resurssien lisääminen, digitaalisten välineiden hyödyntäminen sekä yhteistyön syventäminen koulujen kanssa. Nämä havainnot antavat kirjastoille selkeitä suuntaviivoja siitä, mihin suuntaan kirjavinkkausta voisi kehittää. Toisaalta vastauksista kävi myös ilmi, että vinkkareilla on haasteita. Tämä tuo esiin kirjastotyön arkeen liittyviä realiteetteja ja osoittaa, että vaikka kirjavinkkaus on arvokasta, se vaatii riittäviä resursseja ja tukea kirjaston johdolta ja mahdollisesti myös kunnilta tai muilta päättäjiltä. Vaikka tutkimus tarjoaa käytettyjä välineitä ja kehityssuuntia, on hyvä pohtia, olisiko voinut mennä vielä syvemmälle. Esimerkiksi yksityiskohtaisemmat suositukset kehitysehdotuksiin. Kuitenkin ajallisesti tämä olisi ollut haastavaa.

LÄHTEET

- Aaltonen, L.-S. (2020). Runsas kirjavalikoima innostaa: Kirjallisuuden opetukseen kaivataan uusia käytänteitä. *Onnimanni*, (1), 4–8
- Aerila, J., & Kauppinen, M. (2019a). Luokanopettajat kirjallisuudenkasvattajina Teoksessa M. Murto (toim.), *Kiinni fiktion: Kirjallisuuden tutkimuksesta ja opetuksesta* (s. 11–30). Äidinkielen opettajain liitto.
- Aerila, J., & Kauppinen, M. (2019b). *Sytytä lukukipinä: Pedagogisia keinoja lukuinnon herättelyyn*. PS-kustannus.
- Aerila, J., & Kauppinen, M. (2024). Kohti lasten ja nuorten yhteisöllistä lukemista. Teoksessa M. Järvenpää, & M. Kauppinen (toim.), *Lukeminen on taitolaji: Puheenvuoroja lukijoista, lukemisesta ja lukutaidosta* (s. 15–35). Äidinkielen opettajain liitto.
- Aerila, J., Kauppinen, M., Niinistö, E., & Sario, S. (2020). Ytimessä-hanke testaa ja kehittää yhteisöllisen lukemisen muotoja. Teoksessa E.-M., Niinistö, J. Aerila, S. Sario, & M. Kauppinen. *Ytimessä – Kirja kaiken oppimisen keskiöön* (s. 21–32). Turun yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-202207193934>
- Aerila, J.-A., Kauppinen, M., Ojaranta, A., Sario, S., & Siipola, M. (2022). *Sanojen sinfoniaa Lounais-Suomessa 2021–2022: Hankkeen tutkimusraportti*. Turun kaupunki. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-202301041126>
- Cyr, A., & Gillespie, K. M. (2006). *Something to talk about: Creative booktalking for adults*. Scarecrow Press.
- Espoo. (i.a.). *Alakoulun KULPS-kirjastopolku*. <https://www.espoo.fi/fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kulps-kulttuuri-ja-liikuntapolku/kulps-kirjastopolku/alakoulun-kulps-kirjastopolku#tehtvt-ja-vinkit-vierailuun-valmistautuminen--14558>
- Heikkilä, T. (2014). *Tilastollinen tutkimus* (9. uud. p.). Edita.
- Heikkilä-Haluttunen, P. (2015). *Lue lapselle! Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen* (1. p.). Ate-na.
- Helminen, S. (2024). Kirjastosta keinoja lukuinnon herättelyyn. Teoksessa M. Järvenpää, & M. Kauppinen (toim.), *Lukeminen on taitolaji – puheenvuoroja lukijoista, lukemisesta ja lukutaidosta* (s. 135–144). Äidinkielen opettajain liitto.
- Herkman, J., & Vainikka, E. (2012). *Lukemisen tavat: Lukeminen sosiaalisen median aikakaudella*. Tampere University Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita* (15. uud. 21. p.). Tammi. (Alkuperäinen teos julkaistu 1997).

- IFLA. (2018). *IFLA Guidelines for library services to children aged 0–18*. <https://repository.ifla.org/items/e7d981ea-3684-4ae3-9b7e-1e4294d2b957>
- Inarin kirjasto. (2024). *Kirjaston lukutaitotyön Inarin-malli*. <https://tarinoideninari.fi/lukijuuskasvatus/>
- La Rosa, L.-S. (2023a). Nuoret lukijat ja sosiaalisuuden merkitys. Teoksessa P. Hiidenmaa, I. Lindh, S. Sintonen, & R. Suomalainen (toim.), *Lukemisen kulttuuri* (s. 93–118). Gaudeamus.
- La Rosa, L.-S. (2023b). Nuorten hiipuva lukuhuhalu lukemiskulttuurin murroksessa. *AVAIN - Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti*, 19(4), 4–23. <https://doi.org/10.30665/av.116080>
- Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016. <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2016/20161492>
- Lakka, L., & Pietilä, P. (2023). Innostus, kiinnostus ja omaehtoisuus: Lukemisen yksilöllisyys ja ehdollisuus äidinkielen ja kirjallisuuden opetussuunnitelmassa. *Kasvatus & Aika*, 17(2), 42. <https://doi.org/10.33350/ka.119810>
- Leino, K., Ahonen, A. K., Hienonen, N., Hiltunen, J., Lintuvuori, M., Lähteinen, S., Lämsä, J., Nissinen, K., Nissinen, V., Puhakka, E., Pulkkinen, J., Rautopuro, J., Sirén, M., Vainikainen, M.-P., & Vettenranta, J. (2019). PISA 18: ensituloksia Suomi parhaiden joukossa. 2019:40. Opetus- ja kulttuuriministeriö. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja*, 2019:40. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-678-2>
- Leino, K., Sirén, M., Nissinen, K., & Puhakka, E. (2023). *Puoli tuntia lukemista. Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021)*. Jyväskylän yliopiston, koulutuksen tutkimuslaitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9620-8>
- Liukkonen, J. (2019). Lohikäärmeet tulivat kirjavinkkaukseen. *Kirjastolehti*, 19(5), 16–18
- Lukukeskus. (2024). *10 faktaa lukemisesta 2024*. <https://lukukeskus.fi/10-faktaa-lukemisesta-2024/>
- Mäkelä, M. (2015). *Kirjavinkkarikirja* (uudistettu laitos). Avain.
- Opetushallitus. (2021). *Kansallinen lukutaitostrategia 2030*. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/kansallinen-lukutaitostrategia-2030>
- Samu, S.-M. (2020). Kirjavinkkarin tukipuut. Teoksessa K. Laaksonen, & L. Luukila (toim.), *Lukijan luo: Lisää näkyvyyttä lasten- ja nuortenkirjoille* (s. 141–150). Lastenkirjainstituutti.
- Schmidt, C. (2020). Librarians' book talks for children: An opportunity for widening reading practices? *Journal of Early Childhood Literacy*, 23(3), 470–492. <https://doi.org/10.1177/1468798420964941>
- Seinäjoen Erte. (i.a.). *Yhteistyömallit*. <https://www.sjkerte.fi/yhteistyomallit>

- Suomen kirjastoseura. (2021). *Suosituksset kirjavinkkauksen järjestämiseksi yleisissä kirjastoissa*. <https://suomenkirjastoseura.fi/hallinta/wp-content/uploads/2021/12/Suosituksset-kirjavinkkauksen-ja%CC%88rjesta%CC%88miseksi-yleisissa%CC%88-kirjastoissa-2021.pdf>
- Taarasti, R. (toim.). (17.5.2011). *KuMuKi-vinkkaus pähkinänkuoressa* [video]. Kirjastokaista. <https://www.kirjastokaista.fi/kumuki-vinkkaus-pahkinankuoressa/>
- Tampere. (i.a.). *Monilukutaitoa ja lukuintoa kirjastosta*. https://www.tampere.fi/sites/default/files/2023-12/tampere-koulun_ ja_kirjaston_yhteistyosuunnitelma_2023_2024.pdf
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2024). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (uudistettu laitos). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Valli, R. (2015). *Johdatus tilastolliseen tutkimukseen* (2. uud. p.). PS-kustannus.
- Vehkalahti, K. (2014). *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Finn Lectura.
- Vilka, H. (2007). *Tutki ja mittaa: Määrällisen tutkimuksen perusteet*. Tammi.
- Vilka, H. (2021). *Tutki ja kehitä* (5., päivitetty painos.). PS-kustannus.
- Ålander, N. (2024). Kirjallisuuden ja kirjoittamisen opetus tukee lapsen kasvua alakoulussa. Teoksessa A. Typpö, & S. Mäki (toim.), *Tarinat lapsen tienviittona: Kirjallisuusterapian menetelmät koulumaailmassa* (s. 187–214). Basam Books.

LIITTEET

Liite 1. Kysely ”Alakoululaisten kirjavinkkaus kirjastoissa”

Liite 1. Kysely ”Alakoululaisten kirjavinkkaus kirjastoissa”

Hei, olen Karoliina Huuskonen, kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelija Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Teen parhaillaan opinnäytetyötä alakoululaisten kirjavinkkauksesta Suomen yleisissä kirjastoissa. Tarkoituksena on selvittää keinoja ja välineitä, joilla vinkkarit tekevät kirjavinkkauksesta kiinnostavaa alakoululaisille sekä selvittää kirjavinkkauksen kehitystarpeita.

Kyselyyn vastaaminen vie noin 10—15 minuuttia ja se tapahtuu anonyymisti. Kyselyn tulokset tullaan julkaisemaan osana opinnäytetyötäni, joka löytyy myöhemmin Theseus-tietokannasta. Lisätietoa kyselystä voit kysyä karoliina.huuskonen@seamk.fi

Kiitos jo etukäteen vastauksistanne!

1. Missä maakunnassa työskentelet tällä hetkellä?

_Ahvenanmaa

_Etelä-Karjala

_Etelä-Pohjanmaa

_Etelä-Savo

_Kainuu

_Kanta-Häme

_Keski-Pohjanmaa

_Keski-Suomi

_Kymenlaakso

_Lappi

Pirkanmaa

Pohjanmaa

Pohjois-Karjala

Pohjois-Pohjanmaa

Pohjois-Savo

Päijät-Häme

Satakunta

Uusimaa

Varsinais-Suomi

2. Kuinka monta vuotta olet tehnyt kirjavinkkausta?

Alle vuoden

1–2 vuotta

3–5 vuotta

6–10 vuotta

Yli 10 vuotta

3. Kuinka monta kirjavinkkausta pidät lukuvuodessa?

1–5 vinkkausta

6–10 vinkkausta

_11–20 vinkkausta

_21–30 vinkkausta

_31–40 vinkkausta

_41–50 vinkkausta

_Yli 50 vinkkausta

4. Mille alakoulun vuosiluokille pidät kirjavinkkausta? Valitse kaikki vaihtoehdot, joille vinkkausta järjestät.

_1. luokka

_2. luokka

_3. luokka

_4. luokka

_5. luokka

_6. luokka

5. Missä pääsääntöisesti pidät vinkkausta?

_Koulussa

_Kirjastossa

_Etänä

6. Mitä välineitä tai elementtejä hyödynnät kirjavinkkauksessa? Valitse kaikki vaihtoehdot.

_Esitysgrafiikka (esim. diaesitys tai muu aineisto, joka tukee vinkkausta)

_Videot

_Kirjatrailerit

_Musiikki tai muu ääniaineisto

_Rekvisiitta (esim. vinkkaukseen sopiva pukeutuminen)

_Draama tai näytelmät (esim. roolileikit)

_Tekstipätkät kirjoista

_Kirjojen kuvitukset

_Muuta, mitä? _____

7. Mitkä välineet tai elementit ovat mielestäsi kaikkein tehokkaimpia oppilaiden kiinnostuksen herättämisessä, ja miksi?

8. Kuinka tärkeänä pidät vuorovaikutusta sinun ja oppilaiden välillä vinkkaustilanteissa? 0 = ei lainkaan tärkeää, 10 = erittäin tärkeää

9. Miten paljon ja millaista vuorovaikutusta kirjavinkkauksiin sisältyy sinun ja oppilaiden välillä?

10. Onko kunnassa, jossa työskentelet voimassa oleva kirjaston ja koulun yhteistyösopimus?

_Kyllä

_Ei

_Yhteistyösopimus on suunnitteilla

11. Sisältyykö suunnitelmaan kirjavinkkaus tietyille luokka-asteille?

_Kyllä, kerro mille luokille _____

_Ei

12. Teetkö yhteistyötä opettajien kanssa vinkkausten suunnittelussa?

_Kyllä

_Ei

13. Arvioi seuraavat väittämät asteikolla 1–4. 1=täysin eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=jokseenkin samaa mieltä, 4=täysin samaa mieltä

- a) Kokonaisuudessa saamani aika suunnitella ja valmistella kirjavinkkaus on riittävä.
- b) Minulla on riittävästi aikaa pysyä ajan tasalla uusimmasta lasten- ja nuortenkirjallisuudesta.
- c) Sopivien ja kiinnostavien kirjojen löytäminen alakoululaisille on vaivatonta/helppoa.
- d) Käytettävissä olevat resurssit (esim. materiaalit, välineet) riittävät laadukkaan kirjavinkkauksen toteuttamiseen.
- e) Kirjavinkkausten toteuttaminen koulujen kanssa on hyvin organisoitua ja sujuvaa.
- f) Saan tarpeeksi palautetta kirjavinkkauksistani oppilailta ja opettajilta.

14. Haluaisitko lisätä jotain aiempiin väittämiin?

15. Koetko alakoululaisten lukutottumusten muuttuneen viimeisen viiden vuoden aikana?

Kyllä

Ei

16. Miten koet alakoululaisten lukutottumusten muuttuneen?

17. Miten koet alakoululaisten lukutottumusten muuttumisen vaikuttavan kirjavinkkaukseen?

18. Kuinka kauan ihanteellisessa tilanteessa kirjavinkkaus kestää?

19. Mitä resursseja toivoisit saavasi enemmän kirjavinkkaukseen? Valitse 1–3 tärkeintä.

Tiiviimpi yhteistyö opettajien ja koulun henkilökunnan kanssa.

Mahdollisuuksia verkostoitumiseen muiden vinkkareiden kanssa.

Enemmän koulutusta ja ammatillista kehittymistä kirjavinkkaukseen.

Enemmän aikaa valmisteluun ja toteutukseen.

Teknologisia työkaluja ja resursseja (esim. digitaaliset alustat, interaktiiviset materiaalit).

Laajempi valikoima ajankohtaista ja monipuolista kirjallisuutta kirjastooni.

Enemmän tukea kirjaston muilta työntekijöiltä.

Valmiita vinkkauslistoja, joita hyödyntää.

Joku muu, mikä? _____

20. Millaisia muutoksia tai kehityssuuntia toivot näkeväsi kirjavinkkauksessa tulevaisuudessa

21. Vapaa sana

